

Павло Плишча

І РОСТИ
І ДІЯТИ

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

W

ПАВЛО ТИЧИНА

І РОСТИ
І ДІЯТИ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ — 1949

*Чуєм слово Леніна —
Україні жити!
Чуєм слово Сталіна —
в одній сім'ї жити!*

Із „Пісні про Котовського“.

ПАРТІЯ ВЕДЕ

*Та нехай собі як знають
божеволіють, конають,—
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями,—
буржуїв за буржуями
будем, будем бить!
будем, будем бить!*

*Адже це уже не дивно,
що ми твердо, супротивно,
владно устаєм.
Ми йдемо походом гідним,—
всім пригнобленим і бідним
руку подаєм!
руку подаєм!*

*Оживляєм гори, води,
вибудовуєм заводи,*

*ростемо ж ми, гей!—
До пустель, каналу й річки
наші славні п'ятирічки —
мовби до дітей,
до своїх дітей.*

*Наша Армія Червона
стерезе свого кордона,
а в повітрі флот,—
він і б'є, і сіє, й носить,
він Республіку підносить
до нових висот!
до нових висот!*

*Проти мурів, проти молу
в нас бадьорість комсомолу —
ще й підмога йде:
збільшовиченої ери
піонери, піонери —
партія веде,
партія веде.*

*Не на Рейні, не на Марні,—
в МТС пошлем друкарні —
це ж у нас, у нас!
Ми тривожим стратосферу,
атомне ядро і сферу —
о, прекрасний час!
неповторний час!*

*Неповторний, невмирущий...
Хто ж од нас у світі дужчий?
Із яких країн?
Ми плануєм творчі гони —
за колонами колони,
та все ж як один!
та все ж як один!*

*Тож нехай собі як знають
божеволіють, конають,—
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями,
буржуїв за буржуями
будем, будем бить!
будем, будем бить!*

СТАЛІН НЕХАЙ СЛАВИТЬСЯ!

ПІСНЯ ПРО СТАЛІНА

Глибокі моря в нас, глибокі і сині,
багата і щедра, квітуча земля,
Куди б не пішов ти у нашій країні —
там ясно почувеш ти голос Кремля.

То Сталін питає: чи кріпко ми дієм?
То Сталін питає: чи все у нас є?
— Ой Сталіне рідний, в роботі радієм:
ми знаєм безсмертне учення твоє.

Високі в нас гори, верхів'я блискучі,
радянськії люди як цвіт на весь світ.
Нехай за кордоном і хмари і тучі —
на все ми зуміємо дати одвіт.

І Сталін з народом в сердечній розмові.
І Сталін народу пораду дає.
— Ой Сталіне рідний, ми дужі, готові!
Прийми ж наше серце у серце своє.

І йде відбудова в долинах, на горах,
на славній радянській землі золотій.

І пісня зринає в безмежних просторах,
і голос у відповідь пісні отій:—

То Сталін питає: чи кріпко ми дієм?
То Сталін питає: чи все у нас є?
— Ой Сталіне рідний, в роботі радієм:
ми знаєм безсмертне учення твоє.

Могутня сила могутнього люду —
Радянська Армія в славі сія...
І каже весь люд: сильним вічно я буду,—
в нас дружби народів єдина сім'я.

І Сталін із нами в сердечній розмові.
І Сталін усім нам пораду дає.
— Ой Сталіне рідний, ми дужі, готові!
Прийми ж наше серце у серце своє.

1947

СТАЛІН НА ФРОНТІ

(Із колективної поеми)

Тривожна ніч, тяжка задуха
Кругом на поле палягла.
Крізь хмару зірка із срібла
То вирине, мигне, послуха,
То заховається... До слуха
Долине грім. І знову мла.

І все це поле величезне
Душної літньої пори,
Піднявши очі догори,

Вдивлялось. Раптом — гостролезне
Злетіло щось, — горить! — і чезне
І пада в тьму, як до нор.

А слідом блиснуло. Розпалось.
І глухо грім застугонів...
В ньому звучали велич, гнів.
Гроза й ракети — все змішалось.
На жаль, ніяк ще не світалось,
А в бій хотілось на панів.

І поле це — як придивитись —
Таке було живе, живе!
От-от, здавалося, прорве
Свою мовчанку, — ех, вкотитись
В окопи шляхти — й сіктись, битись,
Аж поки й ніч не опливе!

Але сиди, вставати не можна,
І не зривайся, не лети.
Лиш може той перемогти,
В кого свідомість переможна
І розписана хвилина кожна
У битвах за нові світи.

Такими бути ми навчилися
У Сталіна, що нас веде.
А цить... по фронту він іде...
Тут знову блиснуло — й помчались
Громи! Немов перемішались
Кругом: то тут, то там — гуде...

А Сталін всі пройшов окопи
И, вернувшись, непомітно став
Одбоку. «Панський в ній устав, —
Почувся голос: — всі Європи
На 'дин манер: пани і хлопи.
А в нас же сонце, день настав».

І другий голос тут озвався:
«А це ти ловко. Ще й не зря.
Якби не скинули царя.
То що б робили ми? Однявся б
Нам день оцей. І я б zostався
Рабом». — «А гляньте, он зоря!» —

Тут радо скрикнув третій. — «Що ти!
Яка зоря? В горизонталь
Прожектор світить...» — «Ну? а жаль...
Узяв би я чотири роти
Да тії прокляті істоти
Підкинув так, що аж печаль

Взяла б їх за печінки! Лихо
З панами цими! Й де вона
Взялась, та люта звірина,
На нашу голову? Вовчихо,
Ти чуєш? Я ж тобі...» — «А тихо!
Тебе торкни лиш — як струна,

Як хмара ця, що їй в охоту
Гримить, а як дощу — то й зась.
Ізнов ракета он знялась!
Ех, загадять штикам роботу!
Так ти питаєш про паноту?
Де звірина та узялась?

У звірини — звіряче й ложе.
Буржуазія світова
Огледілась: бур'ян, трава
В політиці Антанти. Боже! —
Вона кричала: — хто ж допоможе?
Така я немічна, крива...

Еж я зробила два походи
Проти Росії, а проте —
Країна Рад живе, цвіте.

Які ж іще придумать ходи,
Щоб роз'єднать її народи,
В самеє влізти їх святе?

І враз їй спало тут на думку
Для цього шляхту скористать:
Підкрадься ти вночі, як тать.
І учини там бучу-шумку,
А я тобі за це у сумку
Грошима буду підсипать»

«А це ти мітко,— другий знову:—
«Підкрадься ти, як тать...» Убить
Її за це, собаку! Жить
Вона нам не дає! Намову
Слухать? Відсіч їй готову
Дамо ось тут, та й хай лежить!—

Щоб не вставать! — на віки вічні!—
Кубло гадюче брехень, зрад...»
Блиснуло двічі тут підряд,
І грохнув грім. Ще й грать привичні
Вітри крутнулись перестрічні
І розкрутилися назад...

«Так отже слухай: одкотили
Ми вже цю шляхту аж сюди,
Бо Ленін Сталіну:— Іди!—
Сказав:— іди і чорні сили
Розбий уцент! Тепер завили
Європи ті на всі лади...

Так, значить, Сталін — розумієш?—
Так, значить, Сталін, тільки він,
Вжене буржуазії клин
У саме серце!»— «Проясниєш,—
Сказав тут другий,— як розкриєш
Таку-ось силу. Любий він!»

...І Сталін одійшов. Як в лати
Одівся він! Бо розумів:
З людьми такими — ні громів,
Ні ворогів не страшно. Грати
Пора у сурми! — наступати!
І блиснуло, і грім гримів...
Сурмить у сурми — наступати!
...І грім гримів.

1939

ЗА СТАЛІНА ПОДАМ СВІЙ ГОЛОС

Як веселка многоцвітна угорі,
що стоїть у небі гордою дугою, —
так яснью над всім світом, дорогою
височить Країна Рад у цій порі:
на зорі
виноградною обтяжена вагою...

Як веселкові кольори, що цвітуть,
вигравають поодинці і всі разом, —
так піднесені нечуваним екстазом
одинадцять в нас республік он ідуть —
виграють
і домброю, і бандурою, і сазом.

О, країно, вічно юна, молода, —
над тобою ж зорі, місячко і сонце!
По-новому вже прядеш ти волоконце:
в нас багатство — хліб, і вугіль, і руда...
Від охочого труда
усміхається в нас кожدة віконце:

О, країно, в крилах маючих знамен,—
у тобі ж краса таїться невимовна!
В ногу йде сім'я народів багатомовна —
росіянин, українець і вірмен,
кожен у труді благословен,—
тож тому й сама ти пишна, повнокровна.

Ти в червонощокій зрілості своїй
Конституцією Сталінською сяєш!
До Верховної ти Ради посилаєш
щонайкращих, славних на землі твоїй
молодій,—
і підводишся, ростеш і виростаєш.

Ясне сонце усміхається садам.
Хто ж те сонце? Це улюблений і рідний
Сталін, батько всіх народів! В час побідний,
як тепло настало людям і плодам,—
я йому віддам
голос мій охочий, виборчий, погідний.

Ясне сонце мовить мову золоту.
Я в душі своїй ту мову кріпко ставлю!
Сил своїх в житті ж не збавлю, не забавлю:
як співець — у щасті, в радості, в цвіту —
розцвіту,
сонце наше любе піснею прославлю!

Я прославлю тії рівні права,
що в історії ж уперше появились.
Глянь: на Заході до купи хмари збились,—
там над людом кривда, мертва, нежива.
А у нас — доба нова,
і співці прийшли, й герої народились!

САД ЗЕЛЕНИЙ

Сад зелений — що є краще,
як кругом цвіте, росте?
У країні нашій славній
все кругом цвіте, росте!

На дитячу повну долю
лється, мов із повних чаш.
Любимо тебе ми, Сталін,
рідний батьку наш!

Книга й школа — що є глибше,
як з наукою дружить?
Тож, як мудрості доходиш,—
хочеться і жить, і жить!

В нас найперший є учитель,
знає вся його земля.
Любимо тебе ми, Сталін,
нас ти бачиш із Кремля!

Сила, юність — що прекрасніш:
вічно бути молодим!
Ворога труснуть нам треба,
так труснуть, щоб тільки дим...

Будем смілі ми й відважні,
так, як Сталін на фронтах.
Любимо тебе ми, Сталін,
славний у віках!

Батьківщина — що миліше,
як земля ота свята?

Яблуні по всім просторі,
тече річка золота...

Корабель пливе рікою,—
що йому глибокий вир?
Любимо тебе ми, Сталін,
дужий богатыр!

1940

СВІТИ, НАШЕ СОНЦЕ

Світи, наше сонце, вогнисте, могутне!
Від тебе ж видніш: де дрібне, а де сутне.
Ти сяєш нам, сонце, з Кремля із віконць,
Великий наш Сталін ясніший од сонць!

З Кремля скажеш слово — і я молодію,
На кожну подію душею радію.
О, сонце ласкаве, о, сонце ясне,—
У нашій країні життя весняне!

У нас винограду, і хліба, й вугілля!
У нас дозрівання, здоров'я, дозвілля!
І кожній людині відкрито в нас путь,
Якщо вона хоче трудящою бути.

Ну як же потоку не бігти в долині?
Ну як не цвістися червоної калині?
Ти сяєш нам, сонце, з Кремля із віконць,
Великий наш Сталін ясніший од сонць!

1941

Розцвітаймо піснею, писаною, усною,
виростаймо щасною, чистою та чесною,
освіжаймось росною, завше земноносною,
щиро-прямовисною, усною, прекрасною!

Щоб у пісні чулося: діло увінчалось!
Бо ж за діло й билось — ворогів кололось!
Щоб само співалося, щоб само ходилося,
щоб на крилах мчалось, парусами дулося...

Тут не смій ізбочити, правді десь перечити:
спів не можна мучити, — ділом треба значити,
мужність забезпечити, в фарбах ожіночити.
Хто не вмів побачити — де вже там позичити!

Спів р е а л ь н и м живиться, цим як бритва
правиться,
гнівом грізно бровиться: ворог сам не
з'явиться.

Як фашизм удавиться — всесвіт ушасливиться.
Хай нам сонце дивиться! Сталін нехай
славиться!

Розцвітаймо піснею, писаною, усною,
виростаймо щасною, чистою та чесною,
освіжаймось росною, завше земноносною,
щиро-прямовисною, усною, прекрасною!

Згинь безвольне з мріями — йде нове з
героями! —
з розмахом, із зброями, з золотими збруями!
Бризнем водограями — в нас таланти строями!
Хай нам сонце дивиться! Сталін нехай
славиться!

О, ЗЕМЛЕ, ВЕЛЕТНІВ РОДИ!

ВІТЕР

Вітер.

Не вітер — буря!

Трощить, ламає, з землі вириває...

За чорними хмарами
(з блиском! ударами!)

за чорними хмарами мільйон мільйонів
мускулястих рук...

Котить. У землю врізає
(чи то місто, дорога, чи луг)
у землю плуг.

А на землі люди, звірі й сади,
а на землі боги і храми:

о пройди, пройди над нами.
розсуди!

Й були такі, що тікали
в печери, озера, ліси.

— Що ти за сило єси? —
питали.

І ніхто з них не радів, не співав.

(Огняного коня вітер гнав —
огняного коня —

в ночі —)

І тільки їх мертві, розплющені очі
відбили всю красу нового дня!
Очі.

1919

СІЙТЕ...

Сійте в рахманний чорнозем
з піснею, грою...
Над долиною, низом —
сонце горою!

Робіте — прокинувся вулик.
Тверезить земля:
од вас я, од вас тільки волі —
жодних кривлянь!

Будьте безумні — не зимні.
Нові, по нові марсельези!
Направо, наліво мечі —
ставте діези в ключі!

Ударте у мідь, обезхмарте!
Вірте (не лірте!), ідіть,
фанфарами крикніть вночі:
діези, діези в ключі!

1919

І БУДЕ ТАК...

І буде так —

Сліпі: де ж те небо? — я не бачу.

Глухі: мені здається, правду я б почув.

Каліки: плачу,

Од болю кричу!

І буде так —

Фальшиве небо сміхом хтось розколе.

І стане світ новий і люди, як богі.

І скрізь, де буде поле,—

Плуги, плуги...

1919

ЯК УПАВ ЖЕ ВІН...

Як упав же він з коня

та й на білий сніг.

— Слава! Слава! — докотилось

і лягло до ніг.

Ще ж як руку притулив

к серцю їк свому.

Рад би ще він раз побачить

отаку зиму.

Гей, рубали ворогів

та по всіх фронтах!

З криком сів на груди ворон,

чорний ворон-птах.

Вдарив революцйонер —
захитався світ!
Як вмирав у чистім полі —
слав усім привіт.

1919

НА МАЙДАНИ

На майдані коло церкви
революція іде.
— Хай чабан! — усі гукнули, —
за отамана будé.

Прощавайте, ждiте волi, —
гей, на конi, всi у путь!
Закипіло, зашуміло —
тiльки прапори цвітуть...

На майдані коло церкви
посмутились матерi:
та свiти ж ти їм дорогу,
ясен місяць угорi!

На майдані пил спадає.
Замовкає річ...
Вечiр.
Нiч.

1919

Я ЗНАЮ...

Я знаю: вас не раз ще прокленуть
нові співці, нова краса-голота —
за те, що з рідного свого болота
не зразу вийшли ви на вольну путь.

Спитають вас, до суду поведуть:
ви прославляли лінь, а де ж р о б о т а?
Чого замість човна пускали плота,
жахаючись того, що зветься Суть?—

Так годі спать! виходьте на дорогу!
Людині гімн, Людині, а не богу!
Майбутньому всю душу — славний дар!

Горіть! Дивіться сонцю просто в вічі!
Бо стогне світ од «геніїв»-нездар.
І жить самі не будете ви двічі...

1919

ЛИСТИ ДО ПОЕТА

Триптих

I

Еллади карта, Коцюбинський,
на етажерці лебідь:
оце і вся моя кімната,—
заходьте коли-небудь!

Я привітаю наче друга.
Ах, я давно Вас ждала,
ще як над книжкою поезій
сміялася, ридала.

Мені все сниться: сонце, співи,
і Ви, і день весняний,—
і от я з Вами вже знайома,
поете мій коханий.

Прийдіть сьогодні: в мене вдома
лиш я сама та квіти.
Я цілий вечір буду ждати,
боятись і радіти...

I

Ви десь, мабуть, не з наших сел,
або ж... о ні, не смію.
Читала Вас я — і не все,
не все я розумію.

Чи я у полі, чи в лісу —
усе мені здається:
у Вас у книжці неживе,
а тут живе, сміється...

Про Вас недавно хтось писав:
«Поезії окраса».
А все ж таки у Вас не так,
не так, як у Тараса.

Про все в Вас єсть: і за народ,
і за недолю краю.
А як до серця те узять —
даруйте, я не знаю.

Я комуністка, ходжу в «чужому»,
обрізала косу,—

І Вам не соромно співати
в цей час про сонце, про красу?

Пишу до Вас, бо так схотіла.

Скажіть мені:

кому потрібні рахітичні
оті сонети та пісні?

Народу, скажете? голодним? —

Нещасна, жалка ж та рука,
що тріолетами годує
робітника.

Поки прощайте, не здивуйте —
це ж не любовний лист.

А втім, скажу: Ви — сила,
і з Вас ще буде комуніст.

1920

ПСАЛОМ ЗАЛІЗУ

I

Ненавидим прокляту мідь,
бетони і чугуни!

Ой, що там в полі, що за гук —
татари, турки, гуни?

Виходим вранці як з печер —
курить по всій країні!..

Замість квіток шаблі, списи
виблискують в долині...

Спахне — ударить — прогрімить,
затихне за горою —
і вже спішить і вже шумить
вгорі над головою:

копне копитом, зареве,
підкине хмару сизу —
і з криком в небо устає
новий псалом залізу.

II

Десь тут в кайданах право, честь.
Під вартою тут совість.
Хоч би вокзал побіг, гукнув,
розбуркав промисловість!

Заслабło місто: кашель, кров.
На труп — ворони, галки...
Лише часом, немов крізь сон,
музика й катафалки.

І ходить чутка: генерал
утік із міста вранці.
Без бою, певно, издадуть,
коли кругом повстанці.

Стоїть завод, — не п'є, не їсть,
аж цвіллю взявся знизу...
І мовчки в небо устає
новий псалом залізу.

III

Минув, як сон, блаженний час
і готики й барокко.
Іде чугунний ренесанс,
байдуже мружить око.

Нам все одно: чи бог, чи чорт —
обидва генерали!—
Собори брови підняли,
розбіглися квартали.

Над містом зойки і плачі,
немов з перини пір'я...
Зомліло, крикнуло, втекло
зелене надвечір'я.

Це що горить: архів, музей? —
а підкладіть-но хмизу!..
З прокляттям в небо устає
новий псалом залізу.

IV

На чорта нам здалася власть?
Нам дайте хліба, їсти!—
А вже з повстанцями ідуть,
співають комуністи.

Пождіть, пождіть, товариші,
ще будем їсти й пити.
Коли б ви нам допомогли
капіталістів бити.

Ідуть, ідуть робітники
веселою ходою.
Над ними стрічки і квітки,
немов над молодою.

Туркоче сонце в деревах,
голубка по карнизу...
Червоно в небо устає
новий псалом залізу.

1920

ПЛЮСКЛИМ ПРОРОКАМ

До вас, казенні поети, офіціантики,
до вас мое слово, мій гнів.
Не робіть, не робіть ви романтики
з червоної крові братів!

Упивайтеся славою, винами,
взивайтеся жерцями краси,—
та не плачте, не вийте над домовинами,
як пси.

Фальшива естетика, грація
для вас навіть там, де гроби.
Що вам всесвітня федерація,
продажні натхненці, раби?

Що те братерство, коли вам еротика?
Змовкніть, од могил одійдіть!
Революції від вас, як од нерівного гнотика,
тільки чадить...

1920

РОНДЕЛИ

I

Іду з роботи я, з заводу
маніфестацію стрічать.
В квітках всі улиці кричать:
нехай, нехай живе свобода!

Сміється сонце з небозвода,
кудись хмарки на конях мчать...
Іду з роботи я, з заводу
маніфестацію стрічать.

Яка весна! яка природа!
У серці промені звучать...
— Голоту й землю повинчать!
тоді лиш буде вічна згода.
Іду з роботи я, з завсда.

II

Мобілізуються тополі
під хмарним вітром на горі...
Уже давно ми на порі,
давно всіх кличемо: до волі!

До волі, бідні, босі й голі!
не час сидіти у норі!
Мобілізуються тополі
під хмарним вітром на горі...

Гукнем же в світ про наші болі!
Щоб од планети й до зорі —
почули скрізь пролетарі,
за що ми б'ємся тут у полі!
Мобілізуються тополі...

1920

ІЗ ЦИКЛУ «В КОСМІЧНОМУ ОРКЕСТРІ»

VI

Мов пущене ядро з гармати,
земля круг сонця творить цикл.
Тюпцем круг неї лисий місяць,—
беззубо дивиться в монокл.

О, скільки на землі беззубих,
бояться сонця і води!..
Роди нам, земле, юних серцем,
о, земле, велетнів роди!

Народи йдуть, червоно мають:
свободі путь! свободі путь!
І кров'ю землю напаяють
і знов у землю тліть ідуть.

Але на зміну їм — у муці
другі встають під дзенькіт куль,
що движуть сили революцій
в новий октябрь, новий іюль.

Вставай, хто серцем кучерявий!
Нова республіко, гряди!
Хлюпни нам, море, свіжі лави!
О, земле, велетнів роди!

Мов пущене ядро з гармати,
земля круг сонця творить циклъ.
Тюпцем круг неї лисий місяць,—
беззубо дивиться в монокль.

Дивись, дивись: нема поради,
нема тепер шляху до мас.
Цвіли колись твої декади,
поки ти жалко не погас.

Горить же всі, хто кучерявий!
Нова республіко, гряди!
Хлюпни нам, море, свіжі лави!
О, земле, велетнів роди!

1921

ВУЛИЦЯ КУЗНЕЧНА

Захід

I

Іду вперед.

Там десь за мною захід.

«Сухотно-жовту головешку на села кинув —
жде...

І чад, і дим,

і гайвороння понад кладовищем...

Іду вперед.

Туди, де рельси паралеляться без краю,
де присмерк сонний гасне, гусне.

І павутиниться останній погляд вечора на
вікнах
одсвічених, на баштах, на церквах.

Більма сизих калюж

тополь верхи червоні одбивають

і в жмурах шуляться од вітру.

А вітер пил несе, афішами метляє і на базарах
вивіски трясє, мов обивателя бандит...

Місто от-от засне, замре, навіки заніміє —
без хліба, без води, без ласки дружньої.

Повезли труп.

Взяли торбинки тротуари й розійшлись.

І враз передо мною

похмурим блиском ожило.

Вкипіла кров і на баркани бризнув мозок.

І тінь моя, мов тінь титана,

лягла вздовж улиці кудись...

І стало страшно, як на пожаращі!

Проклятий! Це ти так солодко розцвів,

що в нас лиш групи, трупи й кров!

Чи не востанне граєш?—

Там десь за мною захід...

Захід

II

Ні, не втерплю, оглянусь —

захід, як вулканний лан!

Це того, що там Барбюс,

це того, що там Роллан.

Оглянуся — вся земля
океан палахкотінь!
Це того, що там, як я,
одкидають власну тінь.

Тінь титаниться на схід,
я ж росту, встаю,
сильним руку подаю
через націю і рід.

Через голови племен
я побачив вас.
О, благословен
час!

1921

ВЕЛИКИМ БРЕХУНАМ

(Відповідь декому)

— О, як гармонію, гармонію ми любим!
Ми хочем бачить світ прозорим, а не грубим.
Життя для нас лиш звук, лиш сонний, тонний
транс,
і робітничий клас, як вічний дисонанс.

Ми бачим спокій там, де боротьба і бурі:
у небутті — красу, і правду в каламбурі.
І брязкаєм в серця і плачемо над тим,
що все це тля і тлін, дурної крові дим.

— Та як же нам зламать тиранно-тюрмні ґрати,
коли співці у нас все євнухи, кастрати?
«І ланцюги є знак. І ґрати є акорд.
І саяво від осла. І мир од львиних морд...»

Гармонія живе не тільки там, де блики.
Гармонія і там, де Брехуни Великі.
Лиш брехуни умруть, а правда з віку в вік
стече в один акорд, де звук є робітник.

1922

ЗА ВСІХ СКАЖУ...

За всіх скажу, за всіх переболію,
я кожен час на звіт іду, на суд.
Глибинами не втану, не змілію,
верхівлями розкрилено росту.

Ніколи так душа ще не мужала!
Ніколи так ще дух не безумів!
О, дух ясний — без яду і без жала —
давно ти снів?— а вже сучасний дій

всього мене обняв, здавив, напружив,
і я встаю, нову вдихаю міць.
Не мрію, ні, повіки я розмружив —
іронія і гордість на лиці,
іронія...

Товариство, яке мені діло,
чи я перший поет, чи останній?
Надвіайте корони і йдіть
отверзайте уста...

Товариство, яке мені діло,
чи я пізній предтеча, чи ранній?
Удавайте пророків і йдіть
отверзайте уста...

Там за мною, за мною, за мною
я не знаю там скільки іде!
Перед мене твердою ходою
наступаючий день.

Там за мною, за мною, за мною
і від плуга й від трудних станків.
Перед мене щасливе море,
море голів...

Ну, куди ж я піду після цього,
ну, куди ж я оглянусь на вас,
коли сонце пронизує розум,
сонце уста? .

Я дійшов свого зросту і сили,
я побачив ясне вдалині.
Товариство, яке мені діло,
чи я перший, чи ні?

1922

ВІТЕР З УКРАЇНИ

Нікого так я не люблю,
як вітра вітровіння.

Чортів вітер! Проклятий вітер!

Він замахнеться раз —
рев! свист! кружіння!
і вже в гаю торішній лист —
як чортове насіння...

Або: упнеться в грузлюю рiлля,
пiддасть вагонам волi —
ух, як стремлять вони по рельсах,
аж нагинаються тополi!..

Чортiв вiтер! Проклятий вiтер!

Сидить в Бенгалiї Рабiндрнат:
нема бунтарства в нас: людина з глини.—
Регоче вiтер з України,
вiтер з України!

Крiзь скельця Захiд мов з-за ґрат:
то похiд звiра, звiра чи людини?—
Регоче вiтер з України,
вiтер з України!

Чортiв вiтер! Проклятий вiтер!

Вiн корчувату голову з Днiпра:
не ждiть, пани, добра:
даремна гра!
Ах,
нiкого так я не люблю,
як вiтра вiтровiння,
його шляхи, його болiння
i землю,
землю свою.

ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ

Ліди Папарук

I

Сніг. Сніжок.
На княжий теремок.
День і ніч круг нього ходить,
плаче голосок:

— Ой князю, князьóчку,
чи ти за Дунаєм?
чи ти на Дону?
Дай про себе вісточку,
бо умру.

Прислухається княгиня — тільки сніг,
тільки сніг та сніжок,
та за полем, та за лісом
голод-голосок:

Батька війна!
Матері 'ма!
Хто пооре, хто засіє? —
А-а!

Ой, яка пустеля!

Тут княгиня знов:
— Послужи ще ти, вітрило,
вітре-чорнобров!

Десь князь одступає
з жменькою княжат,—
одвертай од нього стріли,
посилай назад.

Прислухається княгиня — а вітру нема,
тільки сніг та зима,
та за полем, та за лісом
чути голоса:

Ми тебе одвернем!

Ми тебе пошлем!

Будеш ти лежать, як князь твій —
каменем...

Ой, яка пустеля!

— Дніпре, Дніпре, сон-дрімайло,
ти нам батько всім.

Встань хоч ти — коли без князя —
царство воскресім.

Царство тихе, праве,

мудре на закон:

щоб одні землі гляділи,

а другі корон.

Прислухається княгиня — тільки сміх,
тільки труситься сміх,
та шумить, шумить шумище
із-під хат, із-під стріх.

Мо' вернувся князь з походу?

Мо' дружина прийшла? —

Прислухається княгиня — брязк мечей
та яса,

та все ближче голоса:

ми тебе воскреснем!

Ой, яка пустеля!

Дивний флот на сонці сяє,
 тімном небо потрясає,
 грає на крилі.
 То вертаються титани
 чорної землі.
 Із далекої літани,
 там, де королі.

Що далекая літана
 вбила пана-вкраїтана,
 та не вбила тих,
 в кого кров тече залізна
 в жилах молодих,
 в кого пісня сонцебризна
 і правдивий сміх.

Що шумить-дзвенить верхами?
 Що там трусить порохами
 вранці на зорі?
 То, тікаючи, туманять
 королі й царі.
 То усіх на смерть їх ранять
 скрізь пролетарі.

Понад горами, над степом
 розлетілись грізним цепом,
 стали в один хор.
 Не ховайтесь, хитрі лиски,
 витягнем із нор!
 Б'ють згори, метають блиски —
 лиш шумить мотор...

Дивний флэг на сонці сяє,
гiмном небо потрясає,
грає на крилі.
То вертаються титаї
чорної землі.
Із далекої літани,
там, де королі.

Їх внізу стрічають Лади.
Ще й утвердженої влади
повна повноліть.
Мов жона — тонка, колисла —
нива хліб зернить,
Аж за море вусом звисла,
звисла і шумить...

1923

І ОД ЦАРІВ І ОД ВЕЛЬМОЖ

І од царів і од вельмож
зоставсь якийсь огидний дроз,
зостались неvigбійні плями —
і тільки попiл над полями...

О вічний бунту грізний мій!
Який твій дивний круговій!
Вриваєшся ти в сонний похід,
як заперечення епохи.

Зчеркнувши з пам'яті всю муть,
ти піднімаєш каламуть,
несеш ту муть і східно й спадно,
аж поки брязнеш її владно.

Ти вже не бунт, ми не раби:
ти план страшної боротьби.
Ти ділиш світ на два — руками:
і ми, як прапор над віками.

Од нерозкутого труда
така земля ще в «них», — руда.
Ростеш — хоча кругом окопи —
під лютим поглядом Європи.

Рости ж, рости, як пишний сад,
на дві журби, на п'ять досад!
Нехай старе смішком ще трусить,
однак: що має жити — мусить!

✓ ПІСНЯ МОЛОДОСТІ

Значить, єсть у нас ті соки, що коріння поять.
Єсть плоди червонощокі, що к зимі достоять.
Ті майстри, що дім будують і подвір'я строять.
Юнаки, що завше норму удвоять-потроять.

А пісні співатися
чёрвоно, крилато!
Танцю танцюватися,
бо на те ж і свято.
Гей, танцюй, да гей, танцюй,
серце ворога клинцюй!
Все зробив ти?— не забудь:
весел
будь!
Весел, весел, весел будь!

Єсть у нас могутні люди, що немов із сгалі.
Дихаєм на повні груди, прозираєм далі.
У великому ж працюєм у всесвітнім залі —
перельоти і змагання, матчі, фестивалі.

Дружбою ми здружені.
Батьківщино-мати,

в наші дні напружені
що нам треба знати?—
Чи це ворог чорний, білий,
чи від злості посивілий,
а чи жовто-голубий,
просто
бий!

Просто, просто, просто бий!

Як гірлянда із калини, що вже не порветься,
між народами країни дружба розцвітеться.

А в тій дружбі, молодече, це ж багатством
зветься —
і танцює, і сміється, й де воно береться!

А пісні співатися
червоно, крилато!
Танцю танцюватися,
бо на те ж і свято.
Гей, танцюй, да гей, танцюй,
серце ворога клинцюй!
Все зробив ти? — не забудь:
весел
будь!
Весел, весел, весел будь!

Значить, єсть у нас здоров'я, і краса, і сила.
Вірю в творчість і любов я, що мене зросила.
А були ж ми як послідні, чорна смерть косила,
Революція Жовтнева бідних воскресила!

Дружбою ми здружені.
Батьківщино-мати,
в наші дні напружені
що нам треба знати? —
Чи це ворог чорний, білий,

чи від злості посивілий,
а чи жовто-голубий,
просто
бий!
Просто, просто, просто бий!

1937

КРАЇНА ГЕРОЇВ

Весь час війни ми уникаєм.
Але брязчать. Ізнову. Класи хворії,
тремтять: були ми! будем! єсть!
І в цім відхиленні, відклоні,
на лоні геть всієї історії —
знаєм! —
як на долоні наша честь.

Загнали ви у хащі, в нетрі
питання миру. Де ж кінець!— оновлення!
Ви хочете напасти?— Зря!
Ми встанемо за право праці,
добробут націй, міць, становлення,
безсмертні
завоювання Октябрю!

Ми встанем: ми ж не одинокі.
По всіх краях вже почали вимощувать
вам шлях. Готуйтеся, королі!
Ми так вас будемо стрічати,
так шанувать, гойдать, пригощувать —
аж поки
навік не клонете землі.

І ось тут сам, проґримкотівши,
стаєш ясним в своїм розвої —
як доброго здоров'я пивши
коло криниці степової.

Ой, пивши, пивши, ще й утершись —
без попереджень, без умови —
в послідньому вбачаєш першість,
як до чужої прийдеш мови.

До мови доторкнешся — м'якше
м'яких вона тобі здається.

Хай слово мовлено інакше —
та суть в нім наша застається.

Спочатку так: немов підкова
в руках у тебе гнеться бідна,
а потім раптом — мова! мова!
Чужа — звучить мені, як рідна.

Бо то не просто мова, звуки,
не словникові холоди́ни —
в них чути труд і піт, і муки,
чуття єдиної родини.

В них ліс шумить і пахне квітка,
хвилюють радощі народні.

У них класова чути нитка
від давнини і по сьогодні.

І позичаєш тую мову
в свою, — чудову, пребагату.

А все знаходить це основу
у силі пролетаріату.

ЗЕЛЕН-ЗОЛОТ'

Герб радянський: Серп і Молот —
зелен-золот пишний край!

Герб між колосом пшениці —
в сталі-криці пишний край!

Куйся, сталь, біжи, формуйся —
перекуйся на тверде!

Скаже Сталін тільки слово —
ми готові, хай веде!

Ти рости, пшенице повна, —
красномовна наша міць!

Стали ми народом дужим —
ми напружим нашу міць!

Будь — герой, боєць, людина —
батьківщина в нас одна!

Про любов народ співає —
в нас улюблена ж одна!

Ворог стука, як у клямку —
в них же лямку тягне люд!
На землі на нашій красній —
весноясний вільний люд!

Хай той ворог стука, лає —
бо його з'їдає лють!

В нас і саду й винограду —
й ріки дружбою течуть!

Ворог хай трусне соломки, —
щоб як падати — м'якша смерть.
Хоче лютий чи не хоче, —
а від нас дістане смерть!

Герб радянський: Серп і Молот —
зелен-з'олот пишний край!
Герб між колосом пшениці —
в сталі-криці пишний край!

1938

✓ ПЕРШЕ В ІСТОРІЇ

Що у них самі ж колючки — гострі та суворії.
А у нас гінкі берези — срібні, яснокорії,
Буржуазнії «свободи» — плюсклії ще й хворії.
Наше ж право, рівне право — перше у в історії!
Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде, —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Ой гнилее ж панське право по своїй
бrehливості,
Бо без впливу, без маєтків, без цензу осілости
не доб'ється його бідний, як якоїсь милості.
Наше ж право, рівне право — цільне в своїй
цільності!

Добровісне, ясновесне,
незагасне молоде —
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Що банкірам служить бідний згорбленою
спиною,
скоро їм в житті постане грізною причиною.
Ми ж пишаємось героїством, честю,
батьківщиною.
Женщина у нас у праві рівна із мужчиною!

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде,—
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

Те, що нам за днів царату тільки було мрією,
дійсністю тепер явилось, діючою дією:—
демократія радянська розцвілась лелією,
і для бідних всього світу стали ми надією!

Добровісне, ясновесне,
незагасне, молоде,—
і таке ж воно прекрасне,
як ніколи і ніде!

1937

МОЇМ ВИБОРЦЯМ

В юрті я сидів на килимі в гостях
у столітнього акина у Джамбула,
коли раптом увійшла новоприбула
рада гостя з телеграмою в руках:—
з неба птах!—

Україна й тут про тебе не забула!

Всі присутні, що жували беш-бармак¹
зупинилися: а що там? хочем знати!
Кандидатом висувають в депутати?
Срібна радість! любе щастя! добрий знак!
І юнак
переклав Джамбулу — той почав співати.

---

¹ Казахська національна страва.

Ой домбра́ моя, Джамбулова домбра!
Ти вігай поета приграванням мірним,
осипай його зерном пісень добірним,
щоб ніяк він не сушив свого пера,—
для добра
хай народові слугою буде вірним.

Ой, домбра моя — душевні дві струни!
Пам'ятаєш нашу долю незавидну?
А тепер свою ми владу маєм рідну,
і щасливі ж любі дочки і сини,—
ти дзвени
славу Сталіну — високу та побідну!

Тут устав я і Джамбулу відповів:
Розуме одстояний і многолітній!
Ти — пшениці колос, я ж мов колос житній.
Нас один і той же дощик покропив:—
лийся, спів,—
про закон чудесний Сталінський новітній!

Ну, прощай, Джамбул! і степ, і ти, горб!
Ви прощайте, любі друзі-побратими!
Та вже ж моє серце під горами тими,
де Тарасова могила, де Дніпро.
Там добро
колосками визріває золотими...

І до вас я повернутись поспішив,—
ось я весь стою! як єсть тут перед вами!
Зразу й радості не вимовиш словами!
В дні врожайні, напередодні жнив
в нас один мотив —
Сталінські слава!— в місті й над полями!

Вам подяка — за довір'я і за честь.
Обіцяю бути вірним я слугою.
Україна стала іншою, другою!
Хай дає мені наказа — я готовий! єсть!
Буду я рсбити —
під рукою Сталіна під дорогою.

1930

ПРИВІТАННЯ ДЖАМБУЛУ

Вся земля, що взята ріками кругом,
рухається, гонить хвилі в перегони...
Єсть іще ж — п і д з е м н и х річок мільони!
Тільки вирвуться із-під землі сріблом —
і вже глянь: зелом
проросли пустель сухі безмежні гони.

Всі поля і луг — у квітному цвіту.
Диво! — що один другого веселіший...
Тільки: єсть іще ж між ними наймиліший
той, що вимріває мрію нам оту —
золоту —
із якою світ увесь стає видніший.

О, Джамбул! Ти саме й є той сік землі,
що ним живляться і гори і долини.
По-братерському в ці радісні хвилини
я несу, неначе голуб на крилі,
наш уклін аж до землі —
від квітучої нової України.

О, Джамбул! Ти саме й є той ясний цвіт,
що передається з роду і до роду.

За свою пісенну чисту ніжну вроду
ти прийми на схилі довгих мудрих літ —
сонячний привіт
від усього українського народу!

Я дивлюсь на тебе й піснею кажу:
дивуватися повік не перестану!
Тільки дякуючи Сталіну-титану,
скрізь тепер я маю землю нечужу:—
я в гостях ходжу
молодого золотого Казахстану.

Я дивлюсь на тебе й радісно кажу:
Ах, чого я зараз невимовно хочу —
сиву постать змалювать твою співочу.
Піснею ж твоєю дорожу!
Я її зв'яжу
із своєю мужньою — твоєю пророчу.

Ти в житті пройшов многострадальну путь:—
щастя бідним не всміхалось у віконце.
А тепер себе питаєш: чи не сон це?
На твоїм шляху самі квітки цвітуть...
Ні, не сон! Нехай цвітуть
на славу Сталіна — високе наше сонце!

О, Джамбул! Та ти ж і сам є ясний цвіт,
що передається з роду і до роду.
За свою пісенну чисту, ніжну вроду
ти прийми на схилі довгих мудрих літ —
сонячний привіт
від усього українського народу!

Алма-Ата, 1938

НА ОДЕРЖАННЯ ОРДЕНА

Я одержав нагороду.
Що скажу своєму народові?
Тільки те, що я із ним
буду жить життям одним.
Буду піснею дзвеніти.
і мужатись, і мужніти,—
через довгі мости
переходить і рости.
Ой, яким же мені бути:
з холодочком м'яти-рути?
Чи суворим, як той став,—
щоб аж ворог трепетав?
Розстановка ж сил у світі
і жорстока і складна.
Ще Європа в ближнім літі
стрепенеться аж до дна...

І народ як нива грає,
голосом відповідає:
сталь і ніжність, любий мій,
поєднать в собі зумій.
Все вмісти в душі: і м'яту,
і Європу перем'яту;
ти узорами узорсь,
до глибин перепрозорсь.
А прозорість тут не проста:
мускулиста, повнокоста,—
що могла б і жить, і жить,—
кров по жилах в ній біжить...

Я одержав нагороду.
Слава Стадіну й народові!

Слава тим, хто мене вів,
соками землі живив!
Ой, ти, зёмле, люба земле, —
всю ж тебе душа приемле.
Ти рахманна і пухка,
сонця промінь — як рука...
Сонце гріє і голубить,
на геройство серце будить;
і давно збудився я:
он сичить на нас змія...
Та хіба ж я можу бути
з холодочком м'яти-рути?
Ні тим більш сховатись десь:
світ розколюється ж весь!

І народ як нива грає,
голосом відповідає:
від укусів та від жал —
відбивайся, як кинджал!
Все вмісти в собі:— й природу,
й думи вільного народу,
й запах рідної землі,
повні зорі на Кремлі...
Ти повнися повнотою —
творчою, презолотою,
що могла б і жить, і жить,—
кров по жилах в ній біжить...

ГАННУСЕНЬКА ІЗ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Ой, річенька манюсінька
всі греблі розрива.
Стояла там Ганнусенька
і кидала слова:
— Течи, моя гарнюсінька,
на той бік, де права.
Хай чує ж бо матусенька,
що я іще жива.

Хай рученьку улюблену
хутчій мені подасть.
Ой, скільки в ніч загублену
зазнала я нещастя!
Мою хатину рублену
спалила панська власть.
Невже ж оцю зазублену
не скину я напастя?

І їй в одню хвилиночку
матусенька:— Іду!
Ну хто ж свою дитиночку
не прийме до ладу,—
не справить їй хустиночку,
скупає у меду?
Хрещатий мій барвіночку
в зеленому саду!..

Взяла її — сиріточку —
й вернула всім полям,
і золотому житечку,
і ягідним садам.

Ще й брівоньку, як ниточку,
погладила отам:
мою маленьку квіточку
в обиду я не дам.

І стала жить Ганнусенька
в своїй сім'ї, в роду,
така русява, русенька,
з рум'янцем на виду.
Тут качечка, там гусонька,
ще й груші у меду...
А щедрая матусенька
раділа у саду.

1939

РУМ'ЯНА ТА РУСА

Був прекрасний той день. Небо — тихе та
чисте.

Але щось відчувалось у настроях врочисте.
І кругом — так немовби тремтіла земля:
то почули ми голос з Кремля.

І лились нам слова, як густе молоко у
бідони.

Раптом глянули — на Заході
відсунулись кордони!
І не курява, й не сарана, і не сніг миготить,—
а то просто із шляхти пір'я летить...

А червоні прапори там коливають-коливають.
Спочиваючи, бійці славному пісню співають —
про мудрого Сталіна і про наш народ,
що в своїм стремлінні не знає загород.

І виходить тут Гоголь:— Ой, Галицька
земле!—

Руки простягає, до серця він її приємле.
— Галицька, люба, нещасна... Це на тобі ж
століттями гуляв неситий панський ніж.

Чи це ж мені видиться, чи це мені сниться,
що від Сяну й по Дінець гнучкая пшениця!
А її все вітри колосять та колосять.
Виноградні сади, як водоспади, висять...

І виходить Шевченко, сміється та плаче.
А сонце над ним, а сонце ласкаве, гаряче:
— Будь здоров, Тарасе.. Хвилина ж яка!
Зустрічай Федьковича, цілуй Івана Франка.

А червоні прапори там коливають-коливають.
Спочиваючи, бійці славному пісню співають —
про мудрого Сталіна і про наш народ,
що в своїм стремлінні не знає загород.

Гей, свободо ж моя ти рум'яна та руса!
Довгожданєє щастя українця й білоруса.
Де сама нужда ходила — боса, гола,
там тепер дозвілля, пісня, рідна школа.

Чи це ж мені видиться, чи це мені сниться,
що від Сяну й по Дінець гнучкая пшениця!
А її все вітри колосять та колосять.
Виноградні сади, як водоспади, висять...

А червоні прапори та й коливають-коливають.
Спочиваючи, бійці славну пісню співають —
про мудрого Сталіна і про наш народ,
що в своїм стремлінні не знає загород.

1939

* * *

В українськiм місті Львові
всі трудящі йдуть, співають,
а вгорі, а вгорі —
скрізь по вітру так і мають
та здоров'ям же здорові,
гей, червоні прапори!

По майданах, на просторі
і промови, і оркестри,
а вгорі, а вгорі —
п'ятикутні ясні зорі.
Ой, братове й любі сестри,
ми вже вільні на зорі!

Вільні, вільні! — клич лунає,
ще й гармоній перебори,
а театр — аж гримить:
там ідуть Народні Збори,
з грудей «слава» — виринає,
з грудей тисяч в одну мить.

Ми звільнилися по слову,
що дала Радянська Влада
у Москві у Кремлі:

жить без пана і без гада!
Славте мову цю чудову
на оновленій землі!

Ця ж бо мова для народу
вище всіх пісень, симфоній.
Ах, вона — як два крила,
між яких летить свобода.
Слава Армії Червоній,
що нам руку подала!

В цій годині превеличній
бачим сонце, сонце права.
І за це — за молоде —
Сталіну найперше слава,
Партії Комуністичній,
що до щастя нас веде.

1939

* *

Живи, живи, красуйся,
Червона Україно!
Свободи ясне сонце
осяває нас.

Поглянь: взялись за руки
і йдуть до праці разом
і шахти, і заводи,
і села, і міста.

Підкорені під ноги,
вже вороги не встануть.

Дихни на повні груди,
народе любий мій!

А скільки в нас багатства
і щастя золотого!
Бери його рукою —
не вибереш до дна.

Того, що дав нам Ленін,
того, що дав нам Сталін,
і дітям і онукам
на вічний стане час!

1939

ФЕДЬКОВИЧ У ПОВСТАНЦЯ КОБИЛИЦІ

Що терпів од свого батька
чорнобров юнак Федькович —
ні словами не сказати,
ні душею не збагнути.
Тож одна сім'я і хата,
тільки б ось, здається, жити,—
але ж батько за старе був,
син же прагнув лиш нового.
І тому життя розбилось,
кожен день докори, кпини:
я в поліції працюю,
ти ж не визнаєш закону?
Чи в Лук'яна Кобилиці
бунтувать оце навчився?
Бачить син — у хаті пекло,
і не буде вже спокою.

Пісню спишеш на папері ←
вирвуть з рук і пошматують;
слово скажеш про свободу —
кинуть палицею в тебе.
Бути злим, чи бути кротким —
що в житті найголовніше?
Світе мій, ну де ж шукати
задля себе порятунку?

Раз утік із цього пекла
молодий поет Федькович,
та й пішов собі на гору —
славну гору Буковинську.
Він іде, а вітер свище,
букові ліси колише,
темні хмари наганяє
на самий гори вершечок.
Він іде, а вже! за шию
крапля впала ось холодна;
раптом блиснуло у хмарі —
й почалося гримотіння...
Тут оглянувся навколо
легінь-сокіл, верховинець:
бачить — зяє чорний отвір
при дорозі в самій скелі.
Він забіг у ту печеру
та й став слухати природу.
А вона в великім гніві
сікла землю блискавками.
І шуміла шумом злива,
і ревіли з гір потоки,
і котилося каміння
аж туди кудись в безодню...

Скрикнув тут од здивування
чорнобров юнак Федькович:
— Скільки я ходив у гори,
а такого ще не бачив!
Щоб за 'дну хвилину в небі
гнів згромадився великий.
Це ж так швидко може діять
лиш повстанець Кобилиця.
— А ти хто такий і звідки?—
враз почувся в печері.
Оглянувсь — нема нікого,
тільки темрява глибока.
Певно, звук лунає лунко
у порожній цій печері.
І продовжував словами
легінь-сокіл, верховинець:
— Та невже ж мені не вдасться
хоч колись його зустріти?
Щось мене до нього тягне —
протистобяти не можу.
— А чому ж воно не вдасться?—
знову голос той почувся.
І з глибин печери вийшов
велетень в простій одежі.
— Ти хотів мене побачить?
Ось я єсть... та ти не бійся:
ще нікого не зобидив
справедливий Кобилиця. —
І мовчав юнак Федькович,
усміхався ж Кобилиця,—
тільки блискало у хмарах
та ревли із гір потоки.
— Заспокойся, любий хлопче,
я тримать тебе не буду:

тільки злива перестане —
зразу ж підеш ти додому.—
І поплескав юнака він
по плечі рукою ніжно.
Усадив його на камінь,
сам же на стіну оперся.
І юнак розкривсь як квітка
і почав розповідати —
про своє велике горе,
про гірку несправедливість.
— Краще б я не бачив неба,
краще б я не бачив сонця,
краще б я помер одразу,
ніж терпіть такі знущання! —

І сказав йому ласкаво
справедливий Кобилиця:
— Ой, дитя моє хороше,
любий житній колосочку!
Не клянись ти небом-сонцем,
в світі жить не зарікайся.
Швидше так зроби, щоб люди
на руках тебе носили.
Ти хотів ось допитатись:
що в житті найголовніше?
Я скажу:— служити Правді,
бідних визволять з неволі.
Ти хотів эм'якшити серце
на зеленій на природі?
Навпаки, скажу, потрібно
гартуватись та міцніти.
Бо ще буде: весь народ наш
проти панства грізно встане;
в боротьбі у тій кривавій

світ розділиться надвоє!
Отоді твої нам сили
дуже, дуже придадуться —
як співця, як піснетворця,
як натхненника звитяги.
На Великій Україні —
грим повстань проти кріпацтва.
Гей, якби нам швидше зараз
їм поспить на допомогу!
Не забудь, що тільки звідти
сонце волі, сонце зійде.
Певен я, що й Буковина
та зіллється з тим народом.

Ну, оце і все, здається,
що хотів тобі сказати.
Перейшла гроза, утихла, —
лиш шумлять іще потоки.
Осьде хліб перед тобою,
осьде сир, в глеку водиця —
підкріпись і йди додому,
і до битв нових готуйся.
Я б провів тебе охоче,
та виходити не можна,
щоб поліція не знала,
де повстання я готую.

В цій же самій у печері
жив колись Олекса Довбуш.
Значить, ти одержав силу
і від Довбуша й від мене.
Ну, прощай, іди ж тихенько,
щоб нога не посковзнулась.
Ой, дитя мое хороше,
любий житній колосочку!
— Прощавайте, — тут, уставши,

чорнобров сказав Федькович:—
ваших слів про гартування
я ніколи не забуду!
Буду в битву йти я першим,
буду визволяти бідних,
буду нашу Буковину
на схід сонця повертати.—
І пішов униз Федькович,
і пішов униз веселий.
Сонце виглянуло з хмари,
сонце путь йому світило.
І почав Федькович пісню,
аж усі зачудувались:
хто ж це там на верховині
про свободу нам співає?

1940

ТОБІ, НАРОДЕ ЛЮБИЙ МІЙ

І сонце, й день, і вишня в цвіті,
і творчості крилата мить...
Нема краси другої в світі,
як починаєш ти ходить.

І дужі м'язи, й пружні жили,
і відчуження гроз в собі...
Нема другої в світі сили,
як брати участь в боротьбі.

Але ця сила — повним ходом
сама не прийде, не вбіжить...

Її навчайся ти з народом:
і як боротись, як і жить.

Життя пройти не екскурсантом,—
не гостем на коротку мить...
Хай діалектика брильянтом
в твоїх подіях заблищить.

Перо мое — пісні мережить,
пісні, що закликають в бій.
Та сила ж їх — тобі належить,
тобі, народе любий мій!

Тече вода, шумлять осоки,
на прив'язі стоять човни...
Земнії соки, свіжі соки —
як освіжають нас вони!

Матерію мій розум стежить,
вивчає рух, закон подій...
Але це все ж тобі належить,
тобі, народе любий мій!

І сонце й вітер, свисти хвої,
майбутнього передчуття...
Немає мужності другої,
як не боятися життя.

І серце й племінь! — ніж по
брусу! —
обточка гостроти ідей...
Нема сильніш од землетрусу,
як потрясать серця людей.

Але ти зможеш потрясати
лише тоді, тоді, тоді,
як сам в душі не волосатий,
як в тебе думи молоді.

Слівце твое, легке як пёрпе
(хоч би й старі твої літа),—
і дівчині впаде на серце,
і всю країну обліта...

Чи буде грім, чи буде стужа —
ти прожени іржавий жаль:
ти будь виносливим, як дужа
аустенітова сталь.

Дивитися і підмічати,
виводить висновок з подій,—
тобою ж хочу я звучати,
народе рідний, любий мій!

Як хочеш жить од роду й роду—
душі ти в мріях не гойдай,
а рідному своєму народу
і Сталіну себе віддай.

1941

ГРУЗІЇ

Одної матері ми діти:
про всіх нас пісня голосна.
Ну, як красуню не любити,
в якій розквітла вже весна!

О, Грузіє, ти нас стрічаєш,
як близька, рідна, як сестра.
У слові, в пісні величаєш
і зячиш нам добра, добра.

А як же нам тебе вітати?
Яких добрати слів, пісень,
щоб відзначити, оспівати
твій урочистий, ясний день?

Прекрасна ти на вічну вроду.
Ясна, мов квітка у розмай.
Від українського народу
уклін низесенький приймай.

О, Грузіє! З твого саду,
що весь у пахошах, в цвіту,—
мов сік солодкий винограду,
черпаєм мудрість золоту.

Перед царями звіку-зроду
ти не згинала ж бо колін
Від українського народу
прийми низесенький уклін!

О, Грузіє! В твоїх-бо горах
ще стільки злата і срібла!
Ти на своїх гірських просторах
плекала генія-орла.

Того, хто дав людському роду
нові шляхи, нове життя.
Від українського народу
прийми найкращі почуття!

Правдивим будь — але не всім ти одкривайся.
Хоробрим будь — але на техніку зважай.
Ніколи, як з огнем, з ідеями не грайся:
якщо узявсь іти — кінця ти доходжай.

Чи ти борець, чи робітник, поет, художник, —
нехай душа твоя завжди вулканом б'є.
Звучить один для всіх нас вічний

непреложник:
епохою окрилою серце ти своє!

Не есть то міць, коли вона стихійна.
Не есть то чистота, що тане мов той сніг.
Креси вогонь! Хай буде міць далекобійна,
щоб сонного тебе десь ворог не набіг.

Забудеш рідний край — тобі твій корінь
всохне.
Вселюдське замовчиш — обчухраним зростеш.
Якщо в спокою стихнеш — вся ж бо
творчість грохне,
у боротьбі лиш красним цвітом процвітеш.

В кім юная душа — той не сивіє з горя.
Де грози падають — там райдуги встають.
Ріка в бігу — аж до самісінького моря
прозора вся, хоч з берегів і каламуть.

Правдивим будь — але не всім ти одкривайся.
Хоробрим будь — але на техніку зважай.
Ніколи, як з огнем, з ідеями не грайся:
якщо узявсь іти — кінця ти доходжай.

1942

САРАТОВ

Небо — як склепіння м'ягове,
в димці осені земля...
Любий, славний мій Саратове,
знов тебе побачив я.

Волга, зелень, сонце, вулиця,—
військо, молодь, дівчора...
І до міста тепло тулиться
жовто-сизая гора.

Тут традицій — стільки криється!
Лиш торкни ти їх, збуди.
Гнів Шевченка пломеніється,
Чернишевського сліди...

Стеньки Разіна роз'яреність,
Пугачова меч-жалоб,
давнее з новим як спареність
у Саратові зросло.

Тут кипить життя, хвилюється,
ось прислухайся, простеж —
всіх народів мова чується,
й наша українська теж.

Звідси по врагу, по змієві,
стріл іде — туди аж ген!
Не навик засів він в Києві,—
прийдем в сяєві знамен.

Враг проклятий ще покотиться,
кров зацебенить руда.
Наша доля позолотиться,
мов удосвіта вода...

Вчора стрівсь я з однолітками —
мова йшла про партизан.
Содрогалась ніч зенітками,
місто грало, мов казан...

Й те, що з відти розказалося,
що прослухалось вночі,—
на мій гнів понастромлялося,
мов німота на мечі.

Військо на врага частинами
все проходить, все іде.
І машина м'яко шинами
аж підплигує, гуде...

Місто вслід їм із заводами
шле гарячії слова:
Бийтесь з дикими забродами,
хай спаде їм голова!

Та свинцем в лице у кáтове
плюньте — щоб тряслась земля.
...Любий, славний мій Саратове,
знов тебе побачив я...

1942

БУДЬ-ЗДОРОВА, ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНО!

Дні весняні! Квітнуть вишні.
Зеленаве сходить жито.
Дні прекрасні, гордопишні,
бо фашизм уже розбито!

Наш привіт прийміть, братове!
Він, як голуб, крильми в'ється...
Хай вам щастя чорноброве
після горя усміхнеться!

Всі пройшли ми в вас простори,
села бачили, споруди...
Ой, прекрасні ваші гори,
славні і чудесні люди!

Все чудесне: люди й мова.
Пісня дзвонить журавлино...
Будь здорова, будь здорова,
Закарпатська Україно!

У Радянському Союзі
всі до вас прихильні серцем.
Зачерпнімо, любі друзі,
ми води одним відерцем!

Вип'ємо з джерел єднання,—
ми ж по всьому рідні-рідні!
Де братерство, там пізнання,
будьмо ж свого часу гідні!

Зачерпнім води живої,
що тече в Карпатську землю
із столиці світової,
із Москви — святого Кремлю.

Дні весняні! Квітнуть вишні.
Зеленаве сходить жито.
Дні прекрасні, гордопишні,
бо фашизм уже розбито!

Гиря спала стопудова.
Буде ясно! Голубино!
Будь здорова, будь здорова,
Закарпатська Україно!

1945

БОЛГАРСЬКОМУ НАРОДОВІ

День який,— братове! — мов цвітуть лілеї...
Поміж нами дружба. Строяться мости.
Та немає радості — більше за тієї,
як в єднанні жити, жити і рости.

Щастя в нас,— братове! — серце в самоцвіті.
Воля ж бо! Свобода! Диво з ясних див!
Та немає мудрості — глибшої на світі,
як ударить ворога, що тебе гнітив.

Бережіте щастя! Бережіть свободу!
Ви ж свого Майбутнього справжні ковалі.
Славному болгарському сильному народу
жити й процвітати на своїй землі!

Вас хотіли знищити прокляті тевтони,—
та прийшла вам поміч із Країни Рад.
Заспіваймо ж пісню у чотири тони,
у чотири тони на весь зелен-сад!

З зеленого саду — буде винограду! —
скільки його схочете — дітям і собі...
Між слов'ян вже знищено кам'яну заграду,—
станьте проти ворога — разом всі на бій!

Щоб життя вам квітло, щоб повніли чаші,-
ворога добийте, прокляніть і род...
Хай благословляться всі народи наші
й поміж ними старший — російський народ!

Він сказав: Болгарію — знову обороним!
Вирвем, як під Плевною, із кілець змії...
Слава ж нашим воїнам, воїнам червоним!
Сталінові слава — у Москві, Кремлі!

Я — від українського братнього народу
вам уклін, болгари, всім передаю...
Бережіте щастя! Бережіть свободу!—
Многopлiдну землю, землю свою!

День який,— братове!— мов цвітуть лілеї...
Поміж нами дружба. Строяться мости.
Та немає радості — більше за тієї,
як в єднанні жити, жити і рости.

Вам народ наш мовив: Браття! Обороним!
Вирвем, як під Плевною, із кілець змії...
Слава ж нашим воїнам, воїнам червоним!
Сталінові слава — у Москві, Кремлі!

Цього вірша автором було прочитано в Софії на
Всеслов'янському Соборі, що відбувався в березні
1945 року.

МОРЕ ГОВОРИТЬ

Уже которий день, як я
приїхав ось сюди, на море!
Над морем небо незоре —
і сонце, сонце аж буя...

Щоправда, там, де берег звівсь
і де вершина біла,—
шматочок хмари зачепивсь —
і вся гора зчорніла...

У б́ерезі ж — сріблиста мла.
Тріпочуть із прости́нь навіски...
І голі бронзові тіла,
і сміх, і плескання, і блиски..

А вітерець — ніякі гальма
його не стримують! — війне,
всього охолодить мене
і утіка туди, де пальма,

немов застиглий той фонтан,
коло шосе від спеки чахне.
Які тут гори! Як тут пахне
життям морським! Здоров'я стан

нехай на пляжі станом луччим
підвищиться. І я лежу.
Дозволив сонцю, як ножу,
погладжувать мене блискучим.

І сонце погладжує, вітер остуджує.
Крізь вії дрімливії — райдужний сад...
Та море мене од дрімливості збуджує,
то шумом шпурне, то одплине назад.

Я зводжусь на лікті:— О, що тобі, море?
Я, звівшись, сідаю:— ну що-бо, відкрийся!
Ніхто нас могутніх з тобою не зборе,
гуляй на просторі, нікого не бійсь.

Учора із півдня ти хвилі котило,
сьогодні ж зі сходу — чи звичка чудна?
Горить над тобою величне світило
і ти ним просвічене все аж до дна.

І море говорить:— Чудна в мене звичка?
О ні, хочу пильним ходити весь час.
В Європі ж туман. Там ще сіється мжичка,
придушують знов там розбудження мас.

Там чорная сила аж казиться з жиру.
Для злості у неї — «добресенький» жест:
ах, їм би «відкласти» продовження миру,
ах, їм би «ручним» ізробити Трієст.

А ці балачки про Дунай і протоки,
про нафту чужу — аж про той Хузистан...
Так доки ж це буде такеє, о, доки!
Прокинеться врешті народ там титан!

І море гнівиться — аж бризки на пляжі,
аж піну з-під каменю лускіт пройма...
В Америці теж — чорна сила, як в сажі,
і жалко, що Рузвельта зараз нема.

Мій мозок в напрузі. Думки мене тиснуть.
Ах, лорди прокляті... Я ж звіра поверг!
Війни винуватці повинні повиснуть!
Поглянь... он висять вже... внизу ж
Нюрнберг.

На ноги тут скочив я! Сонце щезало
за хмарку летючу. Я скочив... чого?
Еж те, що я чув тут,— що море казало,—
думки ж це народу, народу мого.

Народ переміг наш — і встали заводи,
і встали колгоспи у всій у красі.
До дна ми просвічені сонцем свободи,
ми Сталіна вченням перейняли всі.

Море, о море! — метою святою
для мене є вічно служити тобі.
Не знаєш роздвоєнь, не знаєш застою,
ні сліз, ані схлипувань в кислій журбі.

Море, о море! — тобою пройнятись,
на хвилях летіти то вгору, то вниз...
Нічого у світі щоб вже не боятись,
нічого! — хай буду я молод чи сиз.

У б́ерезі — сріблиста мла.
Тріпочуть із прости́нь навіски...
І голі бронзові тіла,
і сміх, і плескання, і блиски...

І я іду, біжу у море,
я поринаю, бачу дно...
Ми будем мужні, як воно, —
і нас ніхто, ніхто не зборе!

1946

МОСКВА

Єсть рідні на світі і теплі слова,
Із них найтепліше — це слово Москва.

Москва наша люба, Москва наша славна!
Красою ти дужа, ділами преславна!
Ти сяєш у Всесвіт, ти світ на землі —
Червоній зорі вгорі на Кремлі!..

До кого це сильна в нас віра жива,
що матір'ю кожен її назива?

Москва, ти нам мати, ласкава, єдина:
Народів радянських у тебе родина.
Є перстень у тебе, а в нім аметист:
У мовах народів блищить один зміст.

Є сила на світі, могутня, нова.
І владну цю силу створила Москва.

Зазнала, Москва, ти і горя і муки.
До тебе був ворог простяг свої руки.
А ти ж богатырськи труснула плечем —
І ворог вже пада під гострим мечем.

Є в світі надія, що всіх огріва.
Народи у світі встають за права.

Дунай закипів там, здвигнулись
Балкани,—
Грохочуть в безодню землі істукани!
А ще й за морями тремтить материк.
Вставай за свободу!— лунає там крик.

Чи хоче, не хоче,— старе істліва.
Лиш Правда є вічна, а то все трава.

В тобі наша Правда, міцніша від сталі,
І Армія грізна й Майбутнього далі,
І Леніна мудрість, глибока, ясна,
І Сталіна мудрість, і наша весна!

МОГУТНІСТЬ НАМ ДАНА

Грими, тридцятиріччя,
у срібні голоси!
Правдиве в нас обличчя
і сповнене краси.
Багатства на сторіччя —
чого лиш попроси.

Від Леніна, від Сталіна
могутність нам дана,—
Москва нова, прославлена,
радянська сторона,
у боротьбі насталена,
у творчості ясна.

Радянська Україна —
як самоцвіт сія!..
В нас сталінська, єдина
народів сім'я.
Прекрасна родина!
Прекрасна земля!

Від Леніна, від Сталіна
могутність нам дана,—
возз'єднана, прославлена,
радянська сторона,
у боротьбі насталена,
у творчості ясна.

Наш прапор понад світом
червоний майорить.
Рожевим плодом-цвітом
ми зрієм кожду мить.
До нас прийти з привітом
все людство спішить.

Грими, тридцятиріччя,
і славу в світ неси!
А ворогів каліччя,
а ворогів коси —
косою й підкосиччям
на вічні часи!

1948

РОЗДУШИМО, РОЗДАВИМО ТОГО, ХТО ПОСЯГНЕ НА НАС

В ІМ'Я ЛЮДЕЙ

Нам треба голосу Тараса. Зично
щоб прозвучать про наш могутній день.
Хай чують вороги, що ми — залізні.
Роздушимо, роздаavimo того,
хто посягне на нас.

Нам треба голосу Тараса. Сонце
над нами сяє. Сонце ж передать —
це можна тільки піснею живою,—
глибокою. І дужою. Агей,
поети, глибше тон!

Бо глибша стала в нас житечність. Ширша
й багатша путь. І жито золотіш..
В ім'я людей споруджуем заводи;
в ім'я людей — театри;— добрий день
трудящим на землі!

Нам треба голосу Тараса. Море —
навколо нас. Воно біснується
й вирує. Вся ж заражена Європа,—
і кашляє, і бризкає.. Пождіть,
ще будуть там громи!

Нам треба голосу Тараса. Спека,
що понад морем — як жандарма сон, —
вона ж бо душить кожну вільну думку.
Але вогонь вже блискає із хмар:
ще будуть там громи!

Бо там могутні скрізь глибини — маси
народні. Стережись, вандале! Ти
за безневинну кров — своєю кров'ю —
і за Іспанію, і за Китай —
заплатиш широко.

Ой, широко заплатиш! Кров ворожу
ще не одна, розлившись, понесе
в Європі річка. І червоний прапор
замає високо. І вирветься —
такий могутній спів...

І що чудесно: в цім могутнім співі —
мотив Шевченка вчується, — як там,
в Іспанії, — коли окрема рота
ім'я його носила з гордістю
на прапорі своїм.

1939

ПІСНЯ ПРО КОТОВСЬКОГО

А я шляхту переб'ю,
де шляхи де львовські.
Як махнув же у бою

у дні августовські —
шаблею та шаблею,
шаблею Котовський!

За Країну Рад ідем —
геть, білополяки!
Щоб то в наше у святе
влізли посіпаки?—
Брешете та брешете,
брешете, собаки!

А Пілсудський каже: «Юж
естем круль Кийівські».
А його по шапці тут
полк Білоцерковський,—
шаблею та шаблею,
шаблею Котсвський!

Чуем слово Леніна —
Україні жити!
Чуем слово Сталіна —
в одній сім'ї жити!
Леніна — Сталіна,—
будем боронити!

Ей, Пілсудський, не спасти
тобі матки-боски:
вже ж тебе перехрестив
на «князь олуховський»—
шаблею та шаблею,
шаблею Котовський!

За Країну Рад ідем—
геть, білополяки!
Щоб то в наше у святе

влізли посіпаки?—
Брешете та брешете,
брешете, собаки!

А тупу назад, тупу,
«од можа до можські»¹.
Дасть вам тут по черепу
черепної чоски —
шаблею та шаблею,
шаблею Котовський!

Чуем слово Леніна —
Україні жити!
Чуем слово Сталіна—
в одній сім'ї жити!
Леніна — Сталіна,—
будем боронити!

1936

ІЗ ЦИКЛУ «В КОСМІЧНОМУ ОРКЕСТРІ»

X

В царях знайшли свою опіку і рідню,
в буржуазії власний спокій, лїнь і сон..
Це ж ви Республіку пошили у брехню,
і безоглядно повтікали за кордон.

---

¹ «Од можа до можа»— від моря до моря, войовничий лозунг польських фашистів, з яким вони було посунулись на Україну, але дістали доброго-таки одкоша від Радянської Армії.

В крові змішались межі, кілля і ножі:
за власницьке, за «рідне», за своє...
Смішні чужим, своїм пролетарям чужі,—
це ж вам, недоноскам, в обличчя час плює.

В Європі, в тій півній, на сміх усім, на страх,
манжетно дипломатите,— шумить винце...
І міряєте степ родючий, наче крам,
за еполети, за підмогу, за слівце...

Надієтесь? На тьму, на забобони мас?
А звідки ж то річки, що ваші греблі рвуть!—
Чиї бажання — бачить правду без прикрас,
збагнуть закон життя, життя створить без пут!

Надієтесь? Сконайте, здохніть у пивних,
щоб ваші й кості перетрухли й поцвіли!..
Нащо ви темних піддурили і сліпих?
Нащо ви брата проти брата підняли?

Сакви надіньте й жалко руку простягніть,—
ще, може знайдеться дурний якийсь царьок,
що прийде рятувати вас і народ душить
і визволять за ласий за чужий шматок.

Сакви надіньте — може, в руку хто подасть,
поплаче з вами, і згадає, і зітхне,
як ви жили колись, як купували власть
і як тепер од вас нестерпним трупом тхне...

Надійтеся...П'яніть себе в своїй брехні,
ми підемо вперед — історія не жде.
Пролетарі! перекликайтеся в борні —
Інтер-Республіка, Республіка іде!

ВІДПОВІДЬ ЗЕМЛЯКАМ

Немов той Дант у пеклі,
стою серед бандитів і злочинців,
серед пузатих, ситих і продажних,
серед дрібних, помстливих, тупоумних,
на купі гною жовчного, що всмоктує,
затягує на дно:
співай, поете, з нами в тон!

Стою — мов скеля непорушний.

І кубляться круг мене
в багні, в болоті,— мов гадюки,
клубком сплітаються і падають,
і твань їм рота заливає...
І вони,
мов п'яні, щось белькочуть,
руки до мене простягають і за одержу
шарпають.
О, будьте прокляті ви всі — я вас не знаю!
Не доторкайтеся, не вийте!
Болото власне— ви казали—
от двері до раю,
а нишком думали: нехай,
лиш дайте підрости,
ми ще покажем, хто ми є.
Підуть поети з нами і народи.
Не буде чвар, не буде зла,
коли замість кривавих стягів
усі побачать над собою
свого ж таки дзьобатого орла...
Пішли. Загрузли. Розгубились.
В погромах захлинулись. Упились...

О, будьте прокляті ви ще раз!
Душі моєї не купить вам
ані лавровими вінками,
ні золотом, ні хлібом, ні орлом.

Стою — мов скеля непорушний.

1922

ХОДИТЬ ФАУСТ...

Ходить Фауст по Європі
в смішках, свистах, брехеньках,—
молитовник у руках,—
думає про се, про те,
а назустріч Прометей.

Здрастуй, здрастуй, Прометею!
А! бунтуєш? — ну, бунтуй.
Похвалить не похвалю:
ах, повстаннями, бунтаю,
чи вщасливиш бідний люд?

Я на тайнах неба знаюсь,
в філософії кохаюсь,
цифрами перекидаюсь,
фактами смертей, нужди —
ну, а ти, а ти, що ти?

Я ношу в душі вериги,
не цураюся релігій,
не бунтую — тільки книги
все пишу, пишу, пишу —
ну, а ти, а ти, що ти?

Хочеш світ творить новітній?
А чого ж ти безробітний?
— А того, що ти не Фауст!
А того, що ти панок!
Як візьму я молоток!

А! бунтуеш?— чую, чую.
Я не Фауст?— так я й знав.
Ну, пробач! Ну, прощай!
Ходить Фауст по Європі
з молитовником в руках.

1923

КОМСОМОЛІЯ

Славна комсомолія
з ворогами бореться,
мітко націляється,
у боях не змориться.
Ціль ця
да яр ця
в пісню перетвориться.

Тож як в дев'ятнадцятім
грізно починалося:
треба було діяти —
класами ж хиталося.
Раз клин
да два клин —
розколоди й сталося.

Що таке — балакати?
з тими з розпроклятими?
Ваше благородіє,
накиваєш п'ятами.
Биймо
да биймо
панів з паненятами!

Ох же ж і мостили їх!
Ой, по тім'ю стукали!
На наших гвинтівочках
чукикали, чукали —
ловко ж
да ловко,
чортовії хрюкали!

Ще свиней трапляється —
в нашім огороді є,
але ми їх винищим,
чорнее отродіє —
хрюкай
не хрюкай,
ваше благородіє.

Ще багато клопоту,
стільки ще турбації:
глянь, як викривляються
фашистівські грації.
Гади!
пощади?
а немає рації.

Будем домолочувать,
ворога докінчувать,
за проводом партії

всі гвинти загвинчують,
в праці,
в науці
комунізм увінчують.

Славна комсомолія
з ворогами бореться,
мітко націляється,
у боях не змориться.
Ціль ця
да яр ця
в пісню перетвориться.

1934

ВОЛЯ НЕПРЕЛОЖНА

Хитрість тонша волосу
з Європи опитує:
що в вас того колосу! —
вітер аж похитує...
Яка ж сила голосу
в а ш а поміж світу е?

А нащо й запитувать,
та нащо загадувать?
Кожного трудяшого
можемо порадувать.
Тільки не потішимо
фашиста проклятого:—
ми його ще рішимо.
Ех, якби діждать того!

Де колгоспний колос —
о т а м с а м е й г о л о с.
Де ягода повна —
о т а м в о н а м о в н а —
вільної Країни Рад
краса невимовна!

Знову тичуть ридами
в наші межі дальні.
Тікаючи з білими,
дивуються жальні:
звідки берем сили ми,
сили вирішальні?

Ой же ж і гидота там! —
дрочиться та й дрочиться...
Будем гнатись по п'ятам,
поки аж не схочеться.
Поки не побачимо,
що вже ворог, як та грязь...
Щось ми, значить, значимо,
коли так бояться нас?

Де рудні, копальні —
т а м і в и р і ш а л ь н і.
Де говорять горна —
т а м в о н а в і д п о р н а —
вільної Країни Рад
сила непоборна!

Слиною ехідною
бризкають вельможні:
як це так... обидно їм —

мужніми ще й можними,
з біднотою бідною
та стали заможні ми.

А нащо й запитувать,
та нащо загадувать?
Кожного трудящого
можемо порадувать.
Тільки не потішимо
фашиста проклятого:—
ми його ще рішимо.
Ех, якби діждать того!

Що бідна ж бідно́та —
давно на висотах.
Стахановка кожна —
сильна і заможна,—
Великого Сталіна
воля непреложна!

А в саду сплітаються
вишні та акації.
В'їдливо ж цікавляться
пани за різнації:
як в нас уживаються
між собою нації?

Ой же ж і гидота там!—
дрочиться та й дрочиться...
Будем гнатись по п'ятам,
пока аж не схочеться.
Поки не побачимо,
що вже ворог, як та грязь...
Щось ми, значить, значимо,
коли так бояться нас?

Хай же знають ниці:
в нас нема різниці.
Нація в нас кожна
рівна і художна,—
Великого Сталіна
воля непреложна!

1936

ФЕЛІКС ДЗЕРЖИНСЬКИЙ

Він — жар в огні, він — стійкість у металі,
він — ворог мертвої анестезії,—
відпорний, сміливий. Товариш Сталін
назвав його «Гроза буржуазії».

Та як же не грозить, коли стабільність
життя старого гірш була від ката!
Тож і підніс революційну пильність
безстрашний рицар пролетаріата!

Тут саботаж, а там локомотиви
розхнюпились. Ну, що робить? Як чиста
людина він — знання перспективи
та зажадав од самого ж чекіста.

Щоб добре знав, де хитрощі, де маска;
щоб чесним був він та прямим, рішучим.
І скромним теж. Тоді панків — будь ласка! —
ми шкодити одучимо, одучим!

Залізний Фелікс одучав! Химери
плели ж на нас усі, хто в лаки, в лоски

обкрилися — меншовики, есери —
буржуазії кляті підголоски.

Залізний Фелікс одучав! Рукою —
і білих брав і чорних... Ой, в них злість там!
Він ні хвилини не давав спокою
жовто-блакитним націоналістам.

І від його чітких і вчасних кроків
не раз залежав успіх. Весь — окраса
революційних дій. Бо ж тридцять років
для робітничого віддав він класа!

Ні заслання, ні каторга Сибіру,
ні царські підступи, ні каземати
тюрми варшавської — ніщо ту віру
його було не в силі захитати!

Гарячу віру в правоту і вчинки
святої правди нашої! Залізний—
він ніжний був до жінки, до жінки,
і до дітей — ласкавий, сміхобризний.

Такий весь образ рицаря. Візьмімо
його до серця. Щоб у щасті, в горі
світив він нам. Це що — ізнов погані?
Хай ворог, кинутий на землю, німо
здригне: ми й далі будемо суворі,
суворі, невблаганні.

ГОРЬКИЙ

Розкорінюється дуб та на всі боки,
а вгорі гілля його, як тая стеля.
Корінь Горького — у кожному народі,
в українській він землі аж переплівся.

Гей, з Мануйлівки встають легенди бурі;
над Голтвою пісня радість колисає,
а в Чернігові садки тремтять і досі:
лист із Капрі проказав їм Коцюбинський.

Як ходив із правдою між людом Горький —
тож і бралосся на нього люте панство!
Тільки — чувано хіба коли такеє,
щоб пани та не жахались правди світла?

Ось і зараз — на суді ж відкрилось ясно,
що вони протесту Горького боялись.
Як же не боятись! Кришталево-чесний
Сталіну він був порадником найближчим.

Ах, гадючі жала, прихвосні фашизму!
Ну, авжеж, що Горький панство розметав би!
Він би скелями ненависті закидав
вас, собак неситих, зрадників проклятих!

Ах, гадючі жала, розпродажні душі!
Україну в кабалу вам продавати?
Ми вас, прокленувши, з пам'яті ізбудем!
Кригами презирства в небуття затиснем...

Хай лиш вороги посміють зачепити —
ми їх добре пошануем, пошаткуем!
Наше серце тільки партії уважне,
наше серце тільки Сталіну одвітне.

1938

МОГУТНЯ МОСКВА

Хто може нас, могутніх, підкорити?
Хто в силі дружбу нашу розколоть?
Ми єсть свого народу діти,
од крові кров, од плоті рідна плоть.

І в нас Москва, у нас Москва — ей, слухай!
Чи хочеш ти чи ні, а вже ж бо єсть:
все Людство це ж її дихання слуха
і зве її — і совість наша й честь.

Свобода ж рідна нам, як мати й доця,
народів дружба є для нас закон.
Сім'ї радянській, ні, не розколеться,
хоч як хай ходить сон коло вікон.

Та то не сон коло вікон, а мряка,
мерзота у всесвітньому домі.
Весь час навпроти нас гарчить собака —
ми знаєм, хто виною є в цьому.

В Європі дзвонять! Десь чорти там гонять!
З Америки новий вивозять рай!
Тож долари і сіють і боронять
магнати у надії на врожай.

І восхваляють у високім тоні
все те, що відкида людей назад,
що чорний говорив «пророк» в Фултоні,
кругом про нас розбризкуючи яд.

О, ви, дурні пророки й підпророки
(гадюка хоч не вкусить — так сичить),
ви заглушить хотіли б наші кроки?
Вам боляче, що голос наш звучить?

А в нас Москва, у нас Москва,— ей, слухай!
Чи хочеш ти чи ні, а вже ж бо єсть:
все Людство це ж її дихання слуха
і зве її — і совість наша й честь.

Ей, ви, що проти нас зеленим оком
колюче зорите з чужих земель,—
що в дружбі все хитаєтеся боком,
мов той з пробоїною корабель!

Ей, ви, що весь світ хочете ділити
на Захід («свій», окремий) і на Схід,—
вам долари рідніші аніж діти,
вам беззаконство, як квиток на вхід —

на вхід, на право учинять підлоти,
на право лжі, залякування мас!
Глитали ви малі країни доти,
аж поки не застрягло в горлі в вас.

Тепер на інші стали ви дороги?
Вербу з Америки пересадить?
Хай рве Європа груші допомоги
і вас благословляє кожду мить...

Кортить вас зараз на чужі простори?
Собі поодгортати береги?
Слов'янам поробити коридори?
Щоб ви були самі князі й боги?

Кортить усі побовтать океани?
Щоб ви бродили в них, як хазяї?—
В післявоєнні народні рани
стромляли пальці жаднії свої?

Ви мудрії клинок вбивать у спину.
Дасте ще відповідь за це в свій час.
Бо те, що наш народ, як бруд відкинув —
народу покидьки — вони ж у вас...

Народу покидьки з душею наці,
бандити в європейському рову —
вони ж так хочуть, хочуть провокацій
і аж танцюють, щоб вкусить Москву.

Ой хитро це замислено, хитрюще.
На те ж ви лорди і фашистський хвіст.
Та ми ще дужче зведемось, ще дужче
на повен зріст, здоровий буйний зріст.

Хто може нас, могутніх, підкорити?
Хто в силі дружбу нашу розколоть?
Ми єсть свого народу вірні діти,
од крові кров, од плоті рідна плоть.

І в нас Москва, у нас Москва, — ей, слухай!
Чи хочеш ти чи ні, а вже ж бо єсть:
все Людство це ж її дихання слуха
і зве її — і совість наша й честь.

ПЕРЕМОГА У НАС, ПЕРЕМОГА,— І НАД НАМИ ВЖЕ СОНЦЕ ІЗНОВ!

МИ ІДЕМО НА БІЙ

Ти, земле наша, рідная, святая!
Ти, батьківщино любя, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуєм, нене. Ми йдемо на бій!

Чого від тебе ворогу потрібно?
За що свою він злість зганяє дрібно?
Бо ти єдина, вільна на весь світ,
в тобі свобода й сонце, ясен-цвіт!

Чого той ворог так кипить, лютує?
Бо в нас пшениця вистига, квітує.
Чого той ворог нападять спішить?
Бо він вже знає, що йому не жить.

Бо ним в Європі скорені народи
повстати можуть за зорю свободи.
А тим народам приклад і мета —
лиш ти, радянська земле золота.

Ворожа ставка — ой же буде бита:
Червона Армія — вся славою повита!

Ми переможемо! В нашій-бо землі
і правда, й сила, й Сталін у Кремлі.

Ти, земле наша, рідная, святая.
Ти, батьківщино люба, золотая!
Це знову напад? З ворогом двобій?
Ми чуємо, нене. Ми йдемо на бій!

1941

ЯК СТАЛІН НАС КЛИКАВ ДО БОЮ

Як Сталін нас кликав до бою,
він дав нам зброя до рук,
щоб ним розквитатись з тобою,
фашистська гадюка з гадюк.

В чім суть твоя — діло підлоти?
Кишені чужої проріз? —
Дадуть тобі наші пілоти,
як брязнеш навіки униз!

Ти вдерся, щоб пити і їсти?
Ну, що ж бо — цього у нас є.
Дадуть тобі наші танкісти
у самеє серце твоє!

За кров, за знущання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зловиш у цій боротьбі!

І форма твоя, як у спрута,
й доктрина — як вітер в трубі...
Потворо триклятая, люта,
навіщо культура тобі!

Шахрай ти, брехні проповідник,
безумством од тебе несе...
Ім'я тобі просто — негідник,
бандит, злодіюка та й все.

Пророка ти корчиш, неситий?
В душі ж ти весь голий як єсть.
Ой будем тебе ми косити
за нашу свободу, за честь!

За кров, за знуцання, руїну
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зломиш у цій боротьбі!

Ти маска, хитрючая маска,—
ми спустим тебе із висот.
Землі захотів ти?— будь ласка,
землею заб'єм тобі рот!

Ти клоун, ти вічний кривляка,—
у тебе й мозкі шкереберть...
Хлібця захотів ти?— собака!—
Не хліба дістанеш, а смерть.

Кричиш ти про себе з одчаєм,
кричиш перед страшним кінцем.
Бо ми ж тебе добре стрічаєм
залізом, вогнем і свинцем!

За кров, за знуцання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зломиш у цій боротьбі!

Все красти тобі та все красти?
Спіткнешся... Ой, бре море, бре...
Прийдеться ж бо так тобі впасти,
що й ворон кісток не збере!..

Ти думав, що в нас тут «пейзани»?
Й війна — як прохідка у гай?
А тут ось кругом партизани —
хоч просто візьми та й лягай...

І хай це тебе не втішає,
що ти в наші межі забіг.
Завжди перемогу рішає
правдивість війни, не «бліцкриг».

За кров, за знуцання, руїну —
за все ми відплатим тобі!
Ніколи ти нашу країну
не зломиш у цій боротьбі!

1941

ЗА ЗЕМЛЮ РАДЯНСЬКУ

Вранці-рано до селянки в хату
не вовки вбігали, не гієни,—
то з ворожої землі чужої
два голодних вдерлись розбишаки.

Що один з них офіцер німецький,
а другий слуга-жовтоблакитник.
— Гей, Мокрино, ти, селянська шкуро!
Ми спішим у ліс на партизанів —
тож давай нам молока... та швидше!
(П'ять солдатів жде ще за ворітьми).
Хліба пошукай, і масла, й сала!
Як нема — піди позич в сусідів.
Ну ж, не стій, бо ще не так примусим.—

І прокинулись од крику діти:
— Мамо! Може, татко? Де наш татко?—
Та, протерши кулачками бчка,
враз заплакали, в куток забились.

Затремтіла тут Мокрина з гніву,
затрусилася, здійнявши руки:
— А не діждете, щоб я кормила!
Вже ж ви все забрали, ненажери!
Що вам треба, іроди прокляті?
Мало ще того, що ви зробили?
Тиждень, як мого ви чоловіка
витягли із хати на розправу.
Де він є? За що його забрали?—

І, розсівшись важно на ослоні,
пфенькнув-цвенькнув офіцер німецький:
— Цить! Чи знаєш, хто перед тобою?
Ми тевтони! Щонайвища раса!
Ми прийшли зробити вас рабами.
Але що?.. Хіба ж ти зрозумієш?
Гей, слуго німецький, іскажи їй
(це ж твоє єдинокровне кодрло),
розкажи, що ми, мовляв... ну, словом,
їсти хай скоріш шукає, їсти!

— Їсти! — заревів жовтоблакитник, — хоч сказись, а подавай на стіл нам!
Чи оте, чи се — яке завгодно,
тільки щоб і німця ж не прогнівають.
Як поб'єм Залізка-партизана —
зараз вам попа я підшукаю.
Отоді молебня ми відправим,
заспіваєм разом «Ще не вмерла».
Ми ж ідем створить старий порядок,
гетьмана над вами настановим, —
ти б раділа, тіточко, раділа,
що більшовиків твоїх воюєм. —

З гнівом кинула Мокрина в вічі:
— Геть од мене, слинява гадюко!
Ти круг серця хочеш обкрутитися?
Одійди! Коли б я силу мала —
я б руками всіх вас подушила!
Хочете, щоб всім я вам раділа?
(А сама як полотно поблідла).
Добре... дуже вам, кати, радію,
ще й подякувати можу. Ось вам! —
І, підбігши, плюнула в обличчя —
як одному, так і другому: — Собаки!
Розтерзайте, а мовчать не буду!

Пфенькнув-цвенькнув офіцер німецький:
— Що! На мене! Як вона посміла? —
І, схопившись миттю із ослона,
вихопив свого він револьвера.

Та не встиг він стрельнуть, як Мокрина
кулаком йому підбила руку.
Одлетів той револьвер, де діти.

— А, ти он як?— офіцер підскочив,—
обома струснув за плечі жінку
й пхнув її щосили він од себе.
Як підкошена Мокрина впала
головою просто на долівку.

— Будьте прокляті!..— лиш стогін вирвавсь.

— Мамо! Мамо!— діти закричали,
закричали, в плач заголосили.

Кинувся, як звір, жовтоблакитник.
Сівши зверху, став крутить їй руки,
в рота їй забив суху ганчірку
і, підвівшись, козирнув: готово!
Офіцер, велично крок ступивши,
злісно став їй чоботом на груди:
— От за те, що ти мені зробила,
я дітей твоїх застрелю. Потім
і тебе я мучить буду. Чула?—
і в той бік, де причаїлись діти,
олов'яно глянув, з місця рушив,
по долівці чобітьми загупав...
Скрикнули-заверещали діти,
мати на долівці заметалась.

Та в цю хвилю двері розчинились
і ввійшли: якийсь рудобородий
в довгому старім плащі подертім;
з лірою ж за ним дідок кошлатий,
що все кашляв та все очі мружив;
іще й третій, що безруко щулившись,
лиш рукав сорочки теліпався.
Обернувся офіцер німецький
і, сховавши револьвера, тупнув:

— Хто такі? Чого їм тут потрібно?—
Скочив до дверей жовтоблакитник:
— Говоріть мені, чого вам треба?—

Захрестившись, лірник уклонився.
Те ж хотів зробити рудобородий,
та здригнув, як глянув на долівку:
— Може б збризнути водою?— мовив,—
а то й діти, бач... бідненькі плачуть.—

Вдарив же його жовтоблакитник:
— Ти прийшов сюди розпоряджатися?
Говори скоріш: чого пришвендяв?
А не то... здеру з живого шкуру!

— Не інакше!— кашлянув тут лірник.
— Суцця правда!— пропищав безрукий.

Низько уклонивсь рудобородий
і сказав у голосі із дрожем:
— Милостивії мої панове,
не прогнівайтесь за слово сміле.
Я — куркуль. Більшовикам був зайвий.
Вам же хочу зараз прислужитись.
Ой, візьміть же ви мене на службу!
На ваш бік я приверну народ весь,
нахилю, мов ту берізку в лісі.—

Одмахнувся офіцер рукою:
— От іще, найшов коли балакать!—
Він розсівся знову на ослоні
і, цигарку запаливши, цвенькнув:
— Що «народ»! Народ і так примусим.
Нам, насамперед, зловить Залізка.

— Господи!— зрадів рудобородий:—
Ми ж якраз і знаєм, де Залізко.
— Знаєте?— і офіцер аж свиснув:—
Гей, жовтоблакитнику, чи чуєш?—
Тут обличчя з радості йому скривилось,
як в собаки, що побачив кістку,
а жовтоблакитник підхікнув,
що, мовляв,— само нам в руки лізе?

Раптом стріл на вулиці почувся —
раз, а потім другий — та й затихло.

— Що таке?— схопилися обое.
— Та нічого, це в скажену сучку,—
заспокоїв їх рудобородий:—
ми як йшли, то бачили, що бігла.
Кидається ж на людей... Та що там!
Думка тут про те, щоб ви на службу
нас взяли... чи тобто,— кашлянув він.

— Не інакше!— кашлянув і лірник.
— Суща правда!— пропищав безрукий.
І почав прохати жалібненько:
— Дайте службу вже йому... їй-право!..
Дайте папірця йому такого,
щоб печать на нім була і підпис.
Ну, а все останнє — не турбуйтеся:
зараз же ведем вас до Залізка.
Лірник ось оцей, як старець божий,
всі туди вже протопгав доріжки.
А для кого ж?— задля вас, звичайно.
У Залізка — вісім чоловіка,
кулемет один — та й більш нічого.
Мо' ще бомба-дві, та то дрібниця.

Тільки щоб зайти із того боку,
де горік повісився Омелько —
може, знаєте? Якраз ізвідти
як ударить, то було б не вредно.
Дайте папірця йому, ми ж ваші...

— Що ж, це можна,— офіцер пом'якшав.
Повернувшись до стола обличчям,
став шукать у себе він печатки.
І жовтоблакитник сів—зашкрЯбав,
лікті на столі свої розклавши.

Стрельнуло на вулиці ізнову.
— От проклята сучка!— буркнув лірник.
— Єсть уже!— сказав жовтоблакитник.
Офіцер пристукнув тут печатку.
— От і все. Готово. Хай ведуть нас.

...Як обидва ж потім обернулись —
смертний жах скривив їм враз обличчя:
три нагани проти них стирчало!
Зичним голосом громоподібним
крикнув лірник:— Стій мені, ні з місця!
Хто поворухнеться — бомбу кину!
Нікуди тікати, заспокойтесь.
Чули постріли? То вашу варту
всю вже хату перебито.—

В хату вбігло
ще чотири діда.— Ізв'язати!
Ізв'язать!— гукнув рудобородий.

...І коли вже вороги жорстокі
зв'язані лежали на долівці —

разом з лірником рудобородий
заходився рятувать Мокрину.
Рот звільнив її він од ганчірок,
руки скручені розв'язав їй,
тричі сприснув і лице водою.
Йї після того, як вона зітхнула,
перенесли в той куток, де діти.

Сам же виступив насеред хати
і сказав до тих, що на долівці:
— Ви хотіли упіймать Залізка?
Ну, ловіть мене, чого ж притихли?
Вирвавшись із ваших рук звірячих,
довго я сочив вас по дорогах.
Я б давно убив вас двох проклятих,
та хотілося ж живими взяти,
щоб про німця «язика» добути.
Ну, так як на Україні — тісно?
А пождіть — не так ще припечем вас!
Що, простору захотіли? Хліба?—
А пождіть — іще ми вас накормим!
Хочете народ вернуть у рабство?
Ех, ви гітлерівські посіпаки,—
та ніколи ж бо цього не буде,
і не мрійте — чуєте?— ніколи!
Що сказав нам Сталін, те ми й зробим
на землі святій своїй радянській!
— Зробим!— крикнув той, що був безруким.
Він в другий рукав продів тут руку,
і рукав вже більш не теліпався.
— Зробим!— повторив за ним і лірник,
а за ним всі інші:— Німця знищим,
не зоставимо ж і на насіння.
— Ну, виносьте цих собак, та й гайда,—

обернувся до них рудобородий:—
Ху, аж душно стало... Час і їхать!—
Бороду зірвав він тут із себе,
хусткою лице став витирати.
— Тату! татку!— упізнали діти.
— Голуб'ята!— батько до них кинувсь:—
ви не бійтесь, ви ж — самі вояки:
винесем їх з хати, та й не буде.
Я прийду ще, повернуся. Мати ж,
мати осьде з вами,— чуєш, мати?—
Підвелась тут і Мокрина:— Хто се?
Ой, води.. пече мене... Та хто се?
— Ну, прощайте!— і рудобородий
аж останній вийшов.— Тату! татку!—
ручєнята простягали:— татку!—
діти лепетали...

1941

ТЕБЕ МИ ЗНИЩИМ — ЧОРТ З ТОБОЮ!

Дойчлянд, Дойчлянд — що це з нею?
Щоб здіймати ахінею —
Треба ж бути не при собі!

Дойчлянд каже: «Я всіх вища,
світ пуцу на попелища...»—
Треба ж бути не при собі!

«Що мені слов'ян культура?
Я ж хапаюча хаптура...»—
Треба ж бути не при собі!

Дойчлянд — дура: що одхв'ятить —
те в кінці зовсім протратить,—
для могили їй лиш хватить.—

Треба ж бути не при собі!

Слов'яни любі, й ви, усі народи!
Борітесь, стійте за свої свободи!
Весь світ на вас-бо дивиться сьогодні:
фашизм звірячий ввергнуть у безодні!

Німеччина пожерла совість, право.
Та прийде час — і стане вона, трухла,
і побіжить — як та собака — згинці.
Борітеся, братове-українці!

Німеччина обжерлась — аж опухла.
Та прийде час — і стане вона, трухла,
на гноїщі зализувати рани...
Борітеся, братове-росіяни!

Німеччина — всім прогресивним ворог.
Та прийде час — розсиплеться ж на порох!
У ній ще грядуть, грядуть землетруси...
Борітеся, братове-білоруси!

Грайся ж, Дойчлянд, з «юбер аллес»,
будеш ти сама — як палець!—
Смішно ж,— кури загребуть.

Совістю народу гралась?
Звіра-Гітлера діждалась?
Смішно ж,— кури загребуть.

Гітлер взяв тебе в обценьки,
у «Майн Кампфа» побрехеньки.—
Смішно ж,— кури загребуть.

Як на твого пустодзвона
є в нас Армія Червона!
Прийдеш, Дойчлянд, до поклона!—
Смішно ж,— кури загребуть.

Погарячився ж ти, погарячився,
що в Мефістофеля хитрить учився.
Бо хитрість все ж не хитра... аж обидно —
на всій Європі пальці твої видно.

Погарячився ж ти, погарячився,
що від дурного батька уродився.
Напившись крові, п'яно ти хіхочеш.
Аякже! Світ завоювати хочеш?

Воюй, воюй... кінець свій увоюеш:
на тому світі скоро пораюеш.
Туди к чортам злетять під регіт преси
і герінги, і геббельси, і гесси...

Говорячи про «надлюдини совість»,
ти визнаєш лиш силу й примусовість?
Тому ж то, як Європу ти зацапав,
в твою там совість — горобець накапав.

Гітлерівська чорна совість —
краденая ж промисловість
награбованих земель.

Гітлерівська чорна слава —
це ж насмикана держава
з награбованих земель.

Гітлерівська чорна добрість —
із-за спин чужих хоробрість
з награбованих земель.

Гітлерівська чорна сила —
все, що лють його скосила,
що зміюка відкусила
з награбованих земель.

Коси, коси... мо' смерть собі укосиш,
на всю Європу жалко загундосиш.
Заплаче зграя по тобі сороча:
твою «Майн Кампф» писала потороча.

Косу свою узяв ти помантачить
угорцями й румунами?— то значить,
уже ти сили власної рішився.
Чого ж в число ти дурників пошився?

Ах, правда: в дурні ж входять без талона,
безплатно корчать там Наполеона,
Європу ділять махом, без оказій,—
чому в дурних не може бути фантазій?

Та раз ти ніцшеанська надлюдина,
та раз тобі все сниться Україна,
та раз ти хочеш нищівного бою,—
то що ж, тебе ми знищим — чорт з тобою!

Раз фашисти — «вища раса»,
як же їм без сала й м'яса!—
ну, то, значить, грабувать.

Раз мораль їм не годиться,
тож не можна не скотиться!—
ну, то, значить, грабувать.

Раз вони протї освіти,
як же їм не здичавіти?—
ну, то, значить, грабувать.

Раз вони ні в що не вірять,
раз до всіх зубами щирять,
де лежить що тільки й зирять,—
ну, то, значить грабувать.

Грабуй, грабуй — хай гроб тебе поцупить,
ногою ж на змію народ наступить,
тебе, роздавлену, навк одбуде,
а Україна — буде жити, буде!

Від того, що твоя крадіжка часта —
у тебе й філософія пальчаста.
Від того, що ти любиш панувати —
твій мозок став легенький, як із вати.

Казала щука: ех, якби їй — крила!
Свиня казала: ех, якби до риля
та ще й два роги! Що ж, коли немає.
До тебе, Гітлер, смерть вже наближає.

Та раз ти ніцшеанська надлюдина,
та раз тобі все сниться Україна,
та раз ти хочеш нищівного бою,—
то що ж, тебе ми знищим — чорт з тобою!

ВІН НЕ СКАЗАВ НІ СЛОВА

Вони знущалися над ним:
кололи, били,— та нічого
їм не сказав юнак. І строго
кругом мовчало й поле. Грім,
прогуркотівши ген в селі,
проносив свист над головою —
і десь позаду за горою
плювався в небо із землі...
І німці кидалися знов:
— То ти не скажеш, скільки війська?
Й чого ти йшов? Ух, неарійська
твоя душа... Замучу!— Й кров
на землю нитками лилась,
як обрубали юнакові
всі пальці... «Значить, в нас готові,
раз канонада почалась», —
юнак подумав — і в ту ж мить
відчув у пальцях біль великий.

— Ну, говори! Чи без'язикий
ти, може?.. — «Звідти гримкотить?—
все розмірковував юнак:—
Виходить, вже добіг товариш
і словістив...» — Ти воду вариш?—
гукнули німці:— Стій, не так
з тобою зробим!— Й по ногах
його рубнули... «О, країно!—
юнак всміхнувсь, на 'дно коліно
упавши:— Знай же, що ні жах,
ні муки не страшні були
мені за тебе...»— Гримкотіти
тут почало частіше. Квіти

попід ногами підпливли
липучою... А біль, а біль —
такий страшний був, нестерпучий.
«Хай смерть,— подумав:— дух могутчий
все 'дно їх переможе!..»— Джміль
на квітку на криваву сів
біля коліна... В глибі неба
літак з'явивсь. «Його ж і треба
якраз: це наш!— юнак зрадів:—
Товариш все їм передав
і зараз буде наступ. Сили!—
щоб в грязь фашистів розмісили —
ти нам пошли, вітчизно!..»— Впав
юнак, а зверху німець сів
на груди. Став він різати вуха
своїй тут жертві... та до слуха
долинув клич більшовиків.
І оглянувсь мучитель: жах!
він сам! бо другий — утікає.
Й фашистський полк он відступає —
й рідіє, тане на очах,
і німці падають од куль —
і німці падають... Стікає
юнак весь кров'ю — а співає
душа його! Бо як не руль,
фашисте, а підеш на дно.
«За Сталіна!»— кругом лунає.
Юнак то в сон десь западає,
то знов проснеться... «Все одно,—
шепоче він,— тупий обух
радянську міць розбить не зможе.
Фашистів — н а ш д у х переможе,
могутній більшовицький дух!»
...А біль пекучий невгава.

І сниться: він іде до хати,
його стрічає рідна мати
і каже ніжні слова:
— Ой, синку любий, одпочинь,
спочинь...— І пісню починає.
«За Сталіна!»— кругом лунає.
Юнак розплющив очі: синь!
Літак... Димки... І височінь...

1942

ПІСНЯ ПРО ЗОЮ КОСМОДЕМ'ЯНСЬКУ

Як на німця під Москвою
встав народ грозою,—
встала й ти за рідну землю,
сестро наша Зою.

Одяглася партизаном,
узяла нагана:
стережись тепер, німото,
проклята, погана!

І пішла вогнем палити,
ворога карати,
щоб була навіки вільна
Батьківщина-мати.

Не вбоялась ні наруги,
не вбоялась муки.
Чорнії тебе склювали,
чорні вбили круки.

Тільки ж ти вмирала мужньо
з мужніми словами:
— Ми поборем! В нас-бо правда,
любий Сталін з нами!

Ми поборем! Станем німцю
грізною грозою!
Будь же славна, комсомолко,
сестро наша Зою!

1942

ЛЮБА ЗЕМСЬКА

«Люба Земська, вірна дочка українського народу, зі зброєю в руках виступила на захист своєї батьківщини. В боях під Харковом вона підбила із протитанкової рушниць дві машини, але в нерівнім бою полягла смертю хоробрих».

(«Правда», 16 травня 1942 р.)

Як на горах і в долині
клич пішов по Україні —
Сталіна могутній клич:
А ставайте всі до бою!
Ми фашистів у двобою
посічем на кровосіч!

Гей, звитяжці! Гей, хоробрі!
Голову зотніте кобрі!
Мужі, юнки й юнаки!

Нам чи жити, чи не бути —
дайте ворогу почути
силу нашої руки!

Одгукнулись на просторі:
Чуєм, батьку, всі ми в зборі!
Чуєм, чуєм, ідемо!
...Танки наші задвигтіли,
самольоти полетіли —
небо попливло само..

Славнії полки червоні,
танки вірні в дужій броні —
стали проти німця йти.
Ось ще трохи... Харків видно!
Бій нерівний — аж обидно:
мусимо ж перемогти!

Там, де смертна прополка,
вийшла в бій і комсомолка —
Земська Люба на ім'я.
І сказала:— Маю крицю —
протитанкову рушницю,—
геть, тевтонська змія!

Ще сказала Люба Земська:
— Геть ти, сило чужоземська!
Геть, фашистська сатано!
Хочеш нас зробиць рабами?
Хай ти рвала нас зубами —
будеш бита все одно.

В танки ворога вціляла,
вся вона вогнем палала,
хоч кругом зима, зима..

— Натє вам за Україну!
Мстити вам я не покину,
поки й житиму сама!

Раптом ранило їй в руку...
Пересилюючи муку,
крикнула:— Не відступать!
Ей, ви, німці, душогуби!
Цим вам комсомолки Люби
аніяк не залякать.

Втрачу руку серед бою —
я стрілятиму й одною,
буду нищить вас дотла.
Натє вам за всі знущання!
Од світання й до світання
я б огонь на вас лила!..

Скільки проклятих тевтонів!
Хоч би стало нам патронів...
Оглянутись? Ні, тримайсь!
Почувай себе мов стóруч;
ось сержант Андреев поруч,
десь і Клава... не теряйсь!

За кохану Україну —
як прийдеться, то й загину.
Хоч би лист мій хто найшов!
В тїм листі я написала:
з свого серця я кресала
та вселюдськую ж любов!

Раптом ранило їй в ногу...
Чуючи хвилину строгу,
крикнула:— Хоча б стерпіть!

Я до вас, мерзенні гади,
підповзу й без ніг... Пощади?
Смерть вам буде! Вам не жигь!

Нате вам за всіх побитих
за зрабованих, роздітих,
за дівчат-сестер, жінок,—
за старих, за юну силу,
за Шевченкову могилу
й золотюсінських діток!

Скрегіт, вибухи і гуки...
Хтось простер до неї руки...
Мамо! Ви?.. Немов слюда
очі вкрила... Озовися!
Любо, Любо, стрепенися,—
це ж свідомість покида!..

В трупах вражих вся дорога.
Здержуй німців якомога!
Всіх би знищить і змести!
Ну, ще трохи... Харків видно!
Бій нерівний — аж обидно:
мусимо ж перемогти!

Раптом Любі щось, мов голка,
вшилось в око... Комсомолка
крикнула:— Хай біль,— клянусь:
не здригну я, не заплачу,
вас очима серця вбачу,
буду бить — не промахнусь!

Я — дочка свого народу:
всю красу свою, всю вроду
лиш йому, йому віддам.

Земле рідна, врожаїста,
розступись, поглинь фашиста,
розстрій дай його рядам!

Стала Люба націлятись,—
стала голова схилятись,—
знову мати... гладять: спи...
Хилиться ж і день. Смеркає.
Люба зором прозирає —
ген прожекторів стовпи!..

— Світла більш! Щоб душогуби...—
...й не скінчила. Серце в Люби
ще кричало: наступать!
Ось ще трохи... Харків видно!
І за Сталіна побідно
всі на ворога біжать...

1942

ФАШИСТСЬКІЙ НІМЕЧЧИНІ

Напала ти на нас... як та злодюжка.
Як тать. Вночі. Ой не жартуй з огнем!
Бо ми ж тебе не так ще рубонем,—
аж скрутишся, як під рубанком стружка.
Й той день назвем — твоєї смерті днем.

Одвійся ти, фашистська полово!
Одвійсь, щоб під мітлою й замелась...
Червона Армія як стій звелась!
У дні Жовтневі Сталін мовив слово —
і ти вже дрогнула і подалась...

Ти думала, що будеш править світом?
Що свастики твоеї павуки
розлізуться кругом? Думкі, думкі...
Під полководцем кінь вже б'є копитом...
Попробуй, враже, нашої руки!

Ти мріяла розбити нас до льоду?
Ну ось і сніг, морози, й лід вже став...
Кінь Ворошилова на диби встав!
Тепер ми вас, фашистську породу,
не випустим живими: час настав!

Сюди ви йшли з чадними головами.
Як змії — з вас кожен був з двадцятьомá!
А як вертаться — й жодної нема.
Лиш так і можна поквитаться з вами:
чума ви, безголовая чума.

Ми тії ваші голови дракона
на смертний грізний засудили скон.
Придавим вас, як тріску терикон!
Не знали ви ні жодного закона,—
ну, то радянський визнаєте закон.

Сюди ви йшли, щоб знищити слов'янство:
Росію, Україну, Білорусь.
Казав з вас кожен: там я обжерусь.
Пищи-ить тепер вже ваше пангерманство:
а як додому звідси доберусь?

Додому, хижі звірі, ой додому...
В могилу час лягати, в небуття!
А ми від всього серця і чуття
свою країну — правдою відому —
ще більш прикрасим квітами життя!

МІЙ НАРОД

Сьогодні — увесь у сталі, в сталевоброні —
мій народ головою піднісся
вище тисячі тисяч стратосфер!
Бо треба,
щоб очі його, чоло і перенісся —
видніли на всій простороні
всесвітнього неба
зоряних озер.

Сьогодні, прориваючись танком,
народ у прах повергає
звіра зажерного й отруйну його мисль!
Силу,
що кипить в ньому, аж збігає,
брате, цим визволення світанком
в душу мою забагровілу
ти перемогами перечисль.

Від залізної ходи мого народу
лунає аж ген за Тихим океаном,
і на Північнім морі, й там, де Гібралтар!..
О, витязю! Герою!
Твій червоноармієць з партизаном
усьому ж світові виборює свободу!
І вже югослави за тобою в двою
героїчним просвічують, як янтар..

Народе український! Стрясло твоєю
землею —
не ударами грому, не землетрусом, —
а дикою несправедливістю орд навісних!

І ти, підвівшись гнівно,
разом з росіянином і білорусом —
за щастя, за добро, за ідею —
став супротивно
при всіх озброєннях своїх.

О! Перед оциренням коричневої гієни
народ мій не став на коліна:—
бий свастику в серце, у висок!
Хто в силі погасити зорю нашу східню?
Поранена Україна,
перетнувши ворогу вени,
кидає його на смерть послідню
просто в грязь, у пісок!

Славтеся ви, київські гори!
На вас-бо Добриня змагався із Змієм.
Слався й ти, могутня Дніпро-ріка!
Слався, слався, наша сило,
якою ми Змія навек убить зумієм!
Не захиється вже він ані в печери, ні в нори:
і там його дістане сміло
рука більшовика.

І ви, канівські рідні висоти
із живим, вічно трепетним серцем Тараса,
ви ж для нас вищі од усіх на світі гір!
По якому праву ворог по вас ходить?
Згине душетріскуча, згине автоматна раса!
Від її на порох перетертої німоти
ніде в світі й колючка не вродить:
закрутить її історії вир...

Сьогодні — майбутнього далину я оком
прозираю:
розбивсь об нас ворог, став він, як глина,
й на смітнику вже й «берта», і автомат, і газ.
А в височині — така ж прекрасна й чудова
посеред народів стоїть Україна, —
немов та яблуня в садах народолюбного раю!
І гляньте: мова її там виблискує, мова —
як щирій, як чистий алмаз.

1942

УКРАЇНА ЗАСЯЄ, ОЖИВЕ

О, дух вселюдського! О, дух прекрасного!
Твій поклик чуємо — йдемо до щасного,
йдемо із муками — через бої, бої...
Перед навалами перед ворожими
із нею завжди ми — із Україною!
Шляхами трудними, в віках несхожими,
за наше ріднее, за ниви, за гаї,
йдемо верхів'ями, йдемо долиною,
щоб вдарить в голову неситої змії!

Ще гідь фашистська на штик напореться:
Україна дихає! Україна бореться!
Воскресне славою, засяє, оживе...
Не смійся, вороже: ще буде буряно!
Звіряча жадносте, змії нещиросте,
ти, може, думаєш, що люд обдурено?
Ах, животворчеє ж повік, повік живе!
І знов од кореня тополя виросте, —
наш дух підніметься у вічне, світове.

А в тому ж вічному — ой сонця-золота!
Удари й виблиски серпа і молота.
А в тому ж вічному — смарагду, хоч збирай...
І прийде час ясний — ще нива зореться,
і матір радісна й дітки забавляться...
Україна дихає! Україна бореться! —
За щастя вільнее, за той вселюдський рай.
Якби ж не німчики, що рвуть, аж давляться,
що світ загидили злочинством з краю в край.

В них дух казенщини, в них дух обіжника, —
осатанілого того грабіжника,
якого (смерть нехай!), а не приймє народ.
Із тим же йдуть вони, що в них в казармі є,
душить безвинного все муштрувалися...
Червона Арміє! Червона Арміє!
Удар, щоб німчики — у власній крові вброд —
тікали, падали і захлиналися, —
хай будуть прокляті вовік із роду в род!

Ніщо не цінно їм, ніщо не дорого:
стріляють зрілого, стріляють хворого;
хто в цвіті юності — закопують живим...
Ні просьби матерні, ні честь дівочая
стримать не в силі їх слизької похоті...
О, грязь німецькая, грязноохочая!
А розлетишся ж ти, як попіл, як той дим...
Пали нас полум'ям, лякай нас в грохоті —
наш дух є молод-юн, то й буде молодим!

О, дух вселюдського! О, дух прекрасного!
Твій поклик чуємо — йдемо до щасного,
ми ловим промені, що від твоїх очей...
Йдемо під грозами, йдемо світаннями,

де шлях озорено й де неозориця.
Бо через муки ж ми, через страждання ми
прийти лиш зможемо до батьківських дверей.
Україна дихає! Україна бореться
за щастя вільнее, за долю всіх людей!

1942

УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ

Народе український! З лихом, з горем
ти знавсь іздавна ще. Ні на хвилину
в історії застоювання не знав.

То з річки раптом розливавсь морем,
то брався ручаєм через долину,
хоч мало й сам на сонці не всихав.

І міг на тебе кидать хто завгодно
і хмиз і бруд — іще й плюватись ядом...
Та ти було струснеш із себе хмиз —
і знову плинеш плавко, повноводно,
аж поки десь із кручі водоспадом
не ринеш несподівано униз...

Така твоя досадлива мінливість
тяглась віки. І не тому, що рвійно
не міг ти взятись до перебудов
(була в тобі і мужність і сміливість),—
а все тому, що діяв ти стихійно
й відходив, як всихала вража кров.

Твою хотіли душу полонити
і князь, і гетьман, а ще й пан, підгінчий

що обіцяли гори золоті.

Голодний був ти сам, і жінка, й діти.
То в один бік тебе тягли, то в інший,
а ти — все кликав Правду у житті.

О, Правда! Де ти є? Прийди! Я гину.
Хоч раз я хай дихну на повні груди.
Ти покажи вогонь твого лиця!
Пани перетворили Україну
на місце гульбища. А бідні люди
старцюють — і нема цьому кінця.

І ось — явилась Правда вогнесила
й сказала:— Годі вже твого терпіння!
Тобі відкрито двері — говори!
Чи хочеш, щоб земля заколосила?—
То встань! іди! борись! життя твори!—
І ти устав, і почалось творіння.

Було це в Жовтні, як дзижчали кулі,
було це в дні класового повстання,—
ти гнівно на весь світ заговорив.
Зламав старе. Розсік серця нечулі.
...Мов океану довге колихання,
не скоро заспокоївся твій гнів.

А одійшовши 'д гніву, пильно стежив
за ворогами. З силою буй-тура
стояв ти. Все забув. Одне лиш знав:
щоб хтось тебе в зростанні не обмежив.
В одній руці був меч, в другій— культура,—
і світ тебе богатирем признав.

І от як богатир — з богатирами
ти взявсь дружить, насамперед, з Москвою.
Ти з Києва вслухався до Кремля...

І вороги тремтіли за морями,
як піснею, як творчістю новою
повнилась українська земля.

В тій пісні чулися гудки заводів,
і рев машин, і шепоти пшениці.
У всьому світі викликали подив
і Дніпрогесу й гідростанцій шум,
твої міста, і села, і станиці.
І ворогам не спалося від дум...

І вороги — бездушні дітозгуби —
на тебе кинулись. О, що робили,
що витворяли ці німецькі пси!
У них ще закривавлені губи
від твоєї крові... Та не вбили
вони тебе. Ти їм ще віддаси!—

Ти віддаси сторницею! Розпореш,
ще й розпанахаєш нутро прокляте
тевтона. Йди! перемагай! живи!
Народе український! Ти побореш!
З тобою ж серце, правдою багате,
і рідний брат твій — богатир з Москви.

1943

ВІДПОВІДЬ БІЙЦЯМ НА ФРОНТ

*Плаксію, Макаренку, Захаренку,
Хоменку, Тимошенку, Бойку, Неле-
ню, Ярошенку, Фіньку.*

Мої братове! Любі! Золоті!
Я ваші голоси почув із фронту.
Хоч з вами ми й не бачились в житті —

а всіх я вас відчув. У відчутті
докрикнув голосом до горизонту.

Одважні! Мужні! Дайте вас обнять!
На вас великая відповідальність!
В житті ж вам випало як честь: узять,
розбити, розвергнуть, грізно розметать
фашистських дикунів — війни тотальність.

Усі слова із вашого листа
в душі моїй гримлять, як сурми срібні.
Червона Армія іде, зроста!
Звільняєте ви села і міста,
за землі ви б'єтесь — удобні, хлібні.

За землі ви б'єтесь, за рідний люд,
щоб міг він щасно жити на свободі.
Ще відбудуем шахти й Дніпробуд!
І ваш патріотизм, героїство, труд —
безсмертні стануть в рідному народі.

Тримайте ж високо звання бійця!
Вперед несіте прапор перемоги!
Дітей звільняйте, матір і отця!
Як бити ворогів — то до кінця,
самі ж бо не впадуть вони під ноги.

Хитрують вороги. Та хитрість їх
не виведе: орда погине дика!
За Україну, за святе святих —
народів дружбу — ви йдете, за всіх
трудящих світу, — слава ж вам велика!

ПОХОРОН ДРУГА

Вже сумно вечір колір свій міняв
з багряного на сизофіалковий.
Я синій сніг од хати відкидав
і зупинився... Синій, оркестровий
долинув плач до мене. Плакав він,
аж захлинався на сухім морозі:
то припадав зеленим до ялин,
що зверху червоніли при дорозі,
то глухо десь одлунював в саду.
І від луни в повітрі оддавало,
немов, на тон не струючись в ладу,
там тисячі оркестрів разом грало,
мішаючи мотиви..

Усе міняється, оновлюється,
рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в
груди б'є,
замулюється мулом, порохом
береться,
землі сирій всього себе передає.

Над ким ті сурми плакали?
Чого тарілки дзвкали?
І барабан як в груди бив —
хто вік свій одробив?

...Потухав

багрянний колір. Бодяно-зелена
світилась хмара. Мутно світ стояв —
немов він був просвічений з рентгена...
І я зірвався і побіг! Такий,
такий же вечір був тому й два роки,

як з другом я прощався! Кінь баский
подаленів тоді і зник... І строки
минули — вдарила війна. І друг
подав про себе вістку: вся ж країна
гордилась ним, який, немов той плуг,
в'оравсь у ворога! І кров зміїна...
круг нього по коліна піднялась...

Та друг мій, Ярослав, ще й після того
не раз був на устах усіх. Велась
жорстока боротьба за Харків. Строго
його оточували наші. Все ж
нерівні були сили, й Ярославу
прийшлося битись в загравах пожеж
всю ніч проти восьми. Ще більшу славу
він заслужив собі, як врятував
людей, що їх збирались саме вішати
фашисти. З військом він одвоював
село, та й сам погинув... Злішать, злішать
мене ця смерть навчає. Вранці я
по радіо про тебе, о мій друже,
почув — і враз в очах моїх твоя
труна заколихалась... Дуже, дуже
хотів би я тебе — хоча б в труні,
хоч мертвого побачить!

Усе міняється, оновлюється,
рветься...

...І хитався

передо мною катафалк; як в сні.
Процесію догнавши, я вглядався
у гроб закритий, хоч і добре знав,
що Ярослав не тут: його ховають
без мене... там... на фронті! Й заривав
оркестр ізнов.

Усе міняється, оновлюється,
рветься,
усе в нові на світі форми
переходить.

І дивно! Сурми грають,
військові йдуть в процесії, а я
(ніяк подвобеності не позбавлюсь!)
дивлюсь, як бурякова течія
зника на заході... І не цікавлюсь—

Над ким ці сурми плакали?
Чого тарілки дзвюкали?
І барабан як в груди бив —
хто вік свій одробив?

Та хто ж — хіба потрібно тут питать?
В труні цій воїн — значить, той, хто волю,
країни волю боронив! Світать
від нас же стало на весь світ. По полю —
такого розцвіло було квіток —
братерства й дружби... вже зоря слов'янства
й на Захід сяяла!.. І ось — не в строк
знялось виття німецького поганства.
Шарпнуло кігтями — і без остач
усіх нас зачепило... Сумно грають
в оркестрі — а мені здається: плач
це з України... Сурми хай ридають!
Хай розговорять горе удови,
і матері, що йдуть за гробом, тужать,
і плачуть — руки простягають... Ви!
трикляті гітлерівці! Не подужать
все 'дно вам нас ніколи! Так за що ж
ви мучите народ безвинний? Може,
од нас ви вищі? благородніш? Лож!

Собаці благородство не допоможе,—
тим більше вовку.

...Мов на лапах вовк —
на заході оширилася туча.

Упали сумерки. Оркестр замовк,
і стало тихо... Рота Всевобуча
назустріч нам пройшла. Повезли он
білизну в госпіталь на санях. Діти
з собакою пробігли. В хриплии тон
завод загув і стих. Взяло темніти.
І місто на очах мінилось. Сніг
на вулиці одсвічував фосфором.
Від ліхтаря процесії все біг
вперед промінчик... Сум мені наліг —
і р е к в і є м душа співала хором.

Усе міняється, оновлюється, рветься,
у ранах кров'ю сходить, з туги в груди б'є,
замулюється мулом, порохом береться,
землі сирій всього себе передає.

Усе в нові на світі форми переходить,
перебуває в тьмі — й на сонці як в раю.
Із краю в край людина світ весь перебродить,
щоб цілу вічність знов одлежувать свою.

І кожен день, і кожну ясну годину
розгортуються й закривається земля.
І перемелює вона в зубах людину,
як випадковая із хаосу змія.

Та ні, життя тримає строгу послідовність,
і що здається хаосом — є тонкий лад.
В історію поглянь: до боротьби готовність
одсвічує тобі од всіх її свічад.

Готовність стать на битву за свою свободу
народам гнобленим й безправному рабу.
В безсмертя не увійдеш, як не знайдеш
щоб перебрїсти через правди боротьбу, броду,

Ї сама земля — не є змія, а рідна мати,
яка тебе всякчас і носить і глядить...
Законів боротьби нікому не зламати,
закони материнства не перемінить.

І те, що в світі рух іде стрибком, не плавко,
говорить нам: Іди! Лиш наша вірна путь!
П'єш кров, Німеччино, ти гітлерівська п'явко!
Ще буде — не турбуйсь! — води тобі не
подадуть!

І здохнеш без води. Народ твій зостанеться,
який, як сам не раб, прокинеться ж до
боротьби.
Усе міняється, оновлюється, рветься,
до світлої іде народоловної доби.

Тобі в крадіжечках — як злодію ведеться.
Та попадешся ж ти, обскубана, як птах.
Усе міняється, виліплюється, мнеться,
мов глина творчая у скульптора в руках.

А скульптор — сам народ, який стоїть, не
гнеться,
хоч ти його й спішиш рабом своїм зробити.
Усе підводиться, встає, росте й сміється,
і мертвому тобі — живих нас не убить.

...Оркестр заграв. В заулочок якийсь процесія вся наша повернула — і блиснули вогні заводу... Ввись зробилось якось вище: світлі дула прожекторів урізались аж ген у вишину — й пересуватись стали... Обáпол, наче китиці знамен, з засніжених ялин униз звисали обривки глиці...

Усе міняється, оновлюється,
рветься,
у ра́нах кров'ю сходить, з туги
в груди б'є,
замулюється мулом, порохом,
береться,
а потім знов зеленим з-під землі
встає.

А! Та ось уже
й кладóвище. Спинили коней. Ніжно взяли труну на руки. (Мов драже — посипалась крупа з дерев, і сніжно скотилася із віка). Взяв і я труну піддержувать плечем. Несли ми, а нас все обганяли (бо ж життя спішило)— хто з вірьовками важкими, хто з заступом. І кожен угрузав в снігу,— як грузли й ми. Все ж темнотою дійшли ми якось між хрестами. Брав мороз на ніч! Ми з ношею святою добралися до ями й, знявши з плеч труну, поставили її на глину, що од країв була.

— Червоний меч!—

тут виступив промовець:— всю країну!—
боронить од фашиста! (Ближній гай
враз зашумів. Упала з криком жінка:

— Труну одкрийте!.. Синку, ручку дай!
О, що зробила вам моя дитинка?

...І друга вслід зайшла — та не плачем,
а реготом ридання:— Ой проснися,
Степаночку, проснись!)— Оцим мечем!—
промовець знов:— повинна одсіктися
тевтона голова! На бій стає
вся наша техніка, живії сили.

Вже задзвонили
повстанці на розбір свячених тих
ножів у Польщі! Бачка, Закарпаття
кипить!.. Народу гнів ніяк не стих
і в Чехії! Там розлетівся в шмаття
вже не один тиран... Братове! жить
в віках той житиме, хто Батьківщину
обороняв!—

Промовець стих на мить,
на гроб вказав і мовив:— За Україну
замучено Степана... що й не взнать.

І от — привезено його додому.

(При цих словах знов почали ридать
дружина й мати. В м'ороці нічному
стояли ми як тіні. Мовчазний
мороз нам душу пропікав!)— Герої
не знають страху! Подвиг їх ясний
нас заклика:— На ворога! До зброї!

...Тут гримнув залп. Зчинилося таке,
мов буря всіх крилом своїм торкнула.

як заступом своїм в тісну могилу
всіх звірів закопаємо! Ось-ось
їх перекинем силу...

Усе підводиться, встає, росте й
сміється.

Ми бигся будемо, бо ми живі!
І мститись ворогу не перестанем!
Аж поки на фашистській голові
ногою ми не станем!

Хоча і тяжко нам,
хоча й болючі жертви —
ми не дамо себе врагам
пожертви!

Я ні до кого в хаті не озвався:
на тверду постіль кинувсь, щоб заснути.
...І катафалк ув б'огах колихавсь.—
І було чути —

Усе підводиться, встає, росте й
сміється.

І було чути —

Усе в нові на світі форми
переходить,
І мертвому тобі — живих нас не
убить.

І наче вже Степан устав і ходить,
і Ярослав із ним. Весна! Блакить!
У поле трактори ідуть. І в'ється
співучий жайворон. І молоде
із-за гори на конях покоління
летить сюди. І той, хто їх веде,
говорить:— Вашого уміння

од вас ми позичаємо тепер —
бороти ворога! Стражданням, горем
болів народ. Але народ не вмер —
і німця ми поборемо, поборем!—
І наче всі, напившись води,
що винесла їм мати Ярослава
й Степана мати, знов свої ряди
зімкнули й полетіли в бій. І слава
їх супроводила — вгорі, вгорі
аеропланами...

Та тут зненацька
збудився я. Ой темно ж! Ніч. В старі,
в тонкії стіни стукала хижацька
рука сухого сніговія. Сніг
по шибці шарудів... О що це? Де я?
І раптом в с е згадав. І вже не міг
склепити вій. Могутня ідея
свободи й справедливості життя
мене піднесла, як в руках дитя,—
і стало видно все, мов на долоні.
Ще будем жити ми — і ти, і я!
Ще пов'ємось як плющ по тій колоні.
Міста ще відбудуем, ще сади
посадимо, піднімем особбівсть.
Так згинь же, дух фашистської орди!
Ізгинь і не плямуї людини совість!

Чого ти став, проклятий, на путі?
До чого сатанинська арена
знущань твоїх? Ти ж мертвий у житті!
Ти ж мертвий!

І моторошно в темноті
буран завив, як та сирена...

Послухавши хвилину, знов я ліг. .
І так схотілось до Дніпра-Славути!
Зашарудів по шибці сніг...

І було чути —

як сурми там десь плакали,
тарілки тихо дзвякали,
і барабан все глухо бив:

— Ти славно —

вік —

одробив...

1943

ГРОЗА

В башкирських горах я стояв. Урал
дививсь на мене грізно звідусюди.
Від спеки — літній день розхристав груди
й мовчав... І чулося: як мінерал
із-під землі до мене шепотів;
як золото у надрах ворушилось;
як щось велике тут кругом вершилось
на ворога, що нас узять хотів.

Все ліс та камінь. Між квіток-жарин
дорога йшла то вниз, то знов угору.
І скрізь — наскільки вистачало зору —
на всіх верхів'ях синь, ультрамарин
(коли вони під хмарами), — на всіх
верхів'ях дим блакитно-бірюзовий
(коли вони на сонці)... Ще й по них
перебігав вітрець передгрозівий...

Гроза уже йшла, але десь там,
далеко! Й інколи на чорній тучі

сліпучий змії звивався — і містам
та селам в серце попадав. Летючі
легкі вітри доносили мені
пожежі запах. Аждаха́!¹— з презирством
кричав я змію:— грайся! На вогні
згориш! Ой не змагайся з богатирством!

У легендарного Кахим-Туре,
що переслідував Наполеона,
раз вирвалось із уст:— Нехай умре
навіки ворог наш! У три прокльона
його клянем! На бій, за Батьківщину,
за тонкостанную свою стаєм,—
на бій, жорстокий бій аж до загину!
Хай илькяём, нэзек билькяём!²

О ти, братерська богатирська мово!
Хоч рідний край лиш в мене на устах,—
не можу я й твое башкирське слово
не полюбить. Воно ж неначе птах
в душі моїй: в потрібную хвилину
само злітає вгору:— Аждаха́!—
лиш так назву я фріца. Хай здиха
за те, що мучив нашу Україну!

Ліворуч, там, де степ,— все темні плями.
Немовби взяв струснув хто чорний мак...
То — Ішимбай, а з ним Стерлітамак.
То нафтові озера, вишки, ями...
На сонці блискали вони й співали:
— Ми з-під землі тут силу дістаєм,

---

¹ Аждаха́ — по-башк.— змія.

² Хай илькяём, нэзек билькяём!— по-башкирському
приблизно означає: життя свого не пожаліємо за Бать-
ківщину тонкостанну.

щоб вороги попадали й не встали!
Хай илькяём, нэзек билькяём!
...Мов щось мене торкнуло — й я ще вище
на гору видерся. Яка ж краса!
Здорове будь, могутне родовище
вогню підземного, що не згаса!
Твоя недремність — рідна ж нам, отецька.
У тебе й люди — радість-бо сама.
Такої музики ніде нема,
як шум машин заводів Белорецька.

Я був на тих заводах. Бачив я
таких людей, в яких самовідданість —
це совість, честь, це вся душа твоя.
От в цім є наша перша первозваність
поміж усіх народів! (Я зірвав
із дерева червоний горобинець —
попробувать на смак...) Багато дав
труда свого Уралу й українець.

Праворуч глянув я: біля Авзяна
золотоносна жила, як кудель,
в землі згорнулась. Річка Ак-Ідель,
ця гордість гордая Башкортостана,
текла велично. Що по оден бік
її від бур оберігали гори —
(такі як Яман-Тау),— й Ірандик —
по другий... В них — просіки ж, коридори!

І скрізь просіками машини бігли —
в Магнітогорськ, Челябінськ... А суниць
в лісах, черемхи, що на сонці стигли!
Та на заводах — оборони міць
ще швидше вистигала. І літала
над горами упевненість якась.

...Сім'я орлина з скелі он знялась
й на захід подалася від Урала.

На Захід мчать богатири щодня.
Там, на полях моєї України,
виборюється щастя для людини
й свобода... Грохіт! Буря!.. На коня,
я бачу, скочив сам Кахим-Туре
і замахнувся шаблею... По хмарі
блискучим пальцем хтось черкнув: старе
умре!— в останньому від нас ударі!

Ударив грім і повторивсь не раз
обвалами у гóрах... І закрапав
краплинами важкими дощ. І враз
на Заході мені відкрилось: дряпав
своїми кігтями неситий звір
обличчя матері моєї... Йї кинувсь
до неї з криком я. Тут грім розкинувся
і струсонув усі підніжжя гір...

І впав і завалився світ увесь!
І ніби артилерія гриміла.
І бомби падали. І в мряці десь
тут коло мене вже ріка стриміла
униз — і німців трупи в ній крутились
і в прірву ринули з водою... Гнів
народу нашого страшний! Родились
богатири у нас нечуваних ще днів.

...І вже як потім вшухло й як блакить
продерлася крізь хмари й приснув з нею
і сонця сміх,— я вбачив: над моєю

країною веселка! Аж тремтить —
так сяла, раділа кольористо...
Вона казала:— Звіра ми уб'єм!
Вітчизно-мамо! Рідна! Урочисто
синовню клятву на шаблях даєм.
Тобі ми щастя золоте скуєм!
Хай илькяєм, незек билькяєм!

Уфа, 1943

Я УТВЕРЖДАЮСЬ

Я есть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила!—
а сила знову розцвіла.

Щоб жить — ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить — я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Німеччино! Мене ти пожирала,
як вішала моїх дочок, синів,
і як залізо, хліб та вугіль крала...
О, як твій дух осатанів!

Ти думала — тобою весь з'їдаюсь?—
та, подавившись, падаєш в траву...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Я єсть народ, якого П^равди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила!—
а сила знову розцвіла.

Сини мої, червоні українці,
я буду вас за подвиг прославлять,—
ідіть батькам на допомогу й жінці,
дітей спішіте визволять!

На українських нивах, на російських,
на білоруських — я прошу, молю! —
вбивайте ворогів, злодюг злодійських,
вбивайте без жалю!

Нехай ще в ранах я — я не стидаюсь,
гляджу їх, мов пшеницю ярову.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Із ран — нове життя заколоситься,
що з нього світ весь буде подивлять:
яка земля! яке зерно! росиця!—
Ну, як же не сіять?

І я сію, крильми розгортаюсь,
своїх орлів скликаю, кличу, зву...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Ще буде: неба чистої блакиті,
добробут в нас підніметься, як ртуть,
заблискотять косарки в житі,
заводи загудуть...

І я життям багатим розсвітаюсь,
пушу над сонцем хмару, як брову...
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила!—
а сила знову розцвіла.

Фашистська гидь, тремти! Я розвертаюсь!
Тобі ж кладу я дошку гробову.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу!

1943

ГЕРОЇ ДНІПРА

І, відступаючи, ще огризався
огидний звір поранений. Давався
нелегко німцям відступ. Час прийшов
одсікти гідрі голови і жала!
Червона Армія ізнов і знов
на фрїців йшла і до Дніпра їх гнала.

Ой, Дніпре! Підтримай нас в обороні!
Тебе всі люблять воїни червоні,
у тебе вірять, як в богатиря.
Усі ми сповнені до німця люті.
Веде нас Сталін, що над ним зоря
цвіте в салюті.

І ось надвечір раз... аж ген̄ заблисло!
Невже дійшли? У грудях дух затисло...
Ах, сила, що тече і не стіка
(дійшли, дійшли вже!), сила широченна!
То ж наша українська ріка
священна!

Дніпре! Дай своїм синам
рідну воду пити,
накажи ти ясенам
дужче шелестіти,
щоб у сизій димці
не почули німці,
як до тебе нам ступити,
як переступити.—

Так говорили воїни червоні.
А за Дніпром, в небесній оболоні
сам Київ із туману проступав —
то тут, то там... немовби хто розвішав
квартили в хмарах. Та раптом іній пав
і морок погустішав.

Дніпре! Грізно ти зведи
свої брови хмурі!
Ще з твоєї синь-води
зарегочуть бурі.
А поки що — тихо.
Готуй німцям лихо.
Сили ж у твоїй статурі —
як в тому буй-турі!

І окопались наші зліва, справа.
Із німцями остання переправа

уткнулась на тім боці. Гомінкі
від нас метнулись постріли. Зостались
в човнах убиті,— інші ж, мов жуки,
розлізлися і поховались.

І стало тихо скрізь! Осінні зорі
заколихались у Дніпрі. В дозорі
червоний місяць став. Всі рвались в бій,
але із уст в уста пішло передавання
наказу: готуватися як стій
до форсування.

Ой, місяцю, посвіти,
світи якомога.
Час на Київ нам іти:
ми вже у порога.
Нам на правий плісти!
Ворога засісти!
Згинь, німото вбога:
наша перемога!

І в тиші поклялись гвардійці: люто
помститися над ворогом. Славуто!
Твою п'ємо ми воду — й кожен з нас
приймає в себе силу Муромця й Добрині.
Ми радо йдем на бій в цей грізний час —
за волю України!

І стали зв'язувать плоти безшумно
з колод, лози й снопів. Дереву сумно
свою розмову в берегах вели.
Враз подано команду, ледве чути:
сідайте!.. ну, щастя...— і попливли
через Славути.

Дніпре! Дай своїм синам
в цім удачу мати.
Накажи ти ясенам
з вітром розмовляти,
щоб у сизій димці
не почули німці,
як нам хвилі розгортати,
як перепливати.

Ще ніч — а недалеко й до світання.
Ніяк не ждали німці форсування.
І схаменулися вони і залп дали,
ще й другий... Все ж німота — мов стерялась:
плоти ж бо не в одному місці йшли,
та й наша артилерія озваласьь.

І закипів Дніпро! Такої бучі
не бачили ще воїни могуті.
Від залітання бомб, розриву мін
вода з глибин злітала, як букети..
Тут стогін ранених, там брязк і дзвін,
аероплани і ракети!

Понад плотами ж кулі все свистали.
Та наші вже до правого пристали.
І окопались там і залягли,
по шанцях ворога вогонь відкрили.
На поміч їм — понтони попливли
щосили...

В атаку німці кидались аж тричі —
та тричі й падали. В повітрі свічі
повисли — й капала з них біла кров..
Прожекторами небо пописало!
Ворожу силу до самих основ
від сили нашої стрясало!

І потрясло! І потрясло навіки!
Текло ворожої там крові ріки.
Пора німоту знищити, пора!
Навчилися ми перемагати. До зброї!
І нареклися героями Дніпра
Червоні воїни-герої.

Нечувано ще в військовій науці!—
Дніпро перейдено і в Кременчуці,
і вище Києва і нижче — там,
де височить Тарасова могила.
Ми добре показали ворогам,
що є уміння в нас і сила!

Дніпро! З цим словом все ми уявляем:
в історії одміна з рідним краєм,
Хмельницького одвертість до Москви,
Шевченка гнів проти німоти й пана,
спів Гоголя, спорідненість Неви,
і в Жовтні — пісня наша полум'яна.

Дніпре! Будь благословен
за те, що звершилось!
Скільки дорогих імен
на тобі родилось!
Згинь, німото вбога:
наша перемога!
Богатирство появилось —
Сонце засвітилось!

КИЇВ

Ти — наша честь, і гордість, і краса.
Як голуб — ніжний, гострий, як коса.
Ти — наша слава, помста за руїни.
Ти — невмируще серце України.

Ах, серце, серце... Ти пережило
найтяжчеє поработіння зло.
Взяли ж тебе — чужі, іноязикі...
Йі гукнуло ти:— Сини мої великі!

Та як же так — щоб не було Дніпра?
Щоб не було дітей моїх добра?
Та як же так — щоб не було Майдана,
Софії, Лаври й булави Богдана?

Це ж наша вся історія свята!
Ніхто її, ніхто не захита!
В могилу ляже проклята звірота.
І смерть її — нам золоті ворота,—

ті Золоті, що на Валу стоять,
і ті, що вогнекрило гоготять —
проти загарбника і самозванця!—
у серці в нас у кожного радянця.

Ворота боротьби тебе ведуть
на шлях свободи, на правдиву путь,
через ворота Спаської до Кремлю...
Поверг ти німця-ворога на землю.

Ой, випала ж тобі трудна́я путь,
як хлюпнула фашистська каламуть:
ні дня, ні сонця світу не видати —
ревуть німецькі п'яні́ солдати...

Тоді вся кров'ю підплила земля,
бо замість хліба — розстріл та петля.
Тоді тебе взяла за Людство туга:
на Правду стала чоботом наруга.

Але недовго туга побула —
ти весь напружився, як та стріла.
Колись ти звався: чудодій, кудесник,—
тепер тобі ім'я — лиш месник! месник!

Ти знав: Червона Армія іде.
Влилось тобі уміння молоде —
і щоб приборкати ворога свавілля —
пішов ти в партизани та в підпілля.

Висока ж твого духа височінь!
Тяжкії твої рани — одпочинь!
Яких ти мук зазнав, якого болю!—
ти витерпів і вийшов знов на волю.

Ти — наша честь, і гордість, і краса.
Як голуб — ніжний, гострий, як коса.
Ти — наша слава, помста за руїни.
Ти — невмируще серце України.

Ворота боротьби тебе ведуть
на шлях свободи, на правдиву путь,
через ворота Спаської до Кремлю...
Поверг ти німця-ворога на землю.

Не віддамо ж ми рідної землі!
В ній прах священний Муромця Іллі.
Тобі тепер — кругом у світ оконця.
А від Москви — ой сонця! сонця! сонця!

НАША СЛАВА

Ти грими, наша славо, по світу,
рідне слово, дзвени, голосне:
із-під гніту ми встали, з-під гніту,
і над нами вже сонце ясне.

Сонце! сонце!— на гори й долини.—
Сонце! сонце! — на води й поля.
Хай живе в вільній праці людини
України земля!

Ти мужній, наша сило й завзяття!
Не втихай, чуття помсти святе!
Всім загарбникам лютим прокляття,—
їх мов вітром сьогодні мете..

Вітер! вітер!— це наші набої.—
Вітер! вітер!— на німців услід.
В бур'янах, кропиві, звіробої
заросте по них слід...

Океаном ненависті хлюпнем!
Ворогів ще не так полоснем!
Богатирськи ногою притупнем:
будем жить — аж світами труснем!

Жити! жити!— із сонцем, віконцем.—
Жити! жити!— з дверима у світ.
Перегнать всіх конем-перегонцем —
що є краще, як цей заповіт?

Гине, згине загарбник жорстокий!
В нього серце — посохлий пустир...

Ой великий народ і глибокий,
український народ-богатир!

Що нам ріки? — йдемо перебродом.
Що нам орди? — в нас меч у руках.
Разом з братнім російським народом
ми безсмертні в віках.

Плинуть вулиці, квітнуть багато —
чи то річки біжить бистрина?
Ні, то вийшли всі люди на свято,
й про вождя наша пісня луна.

Сталін! Сталін! — це сила і змога. —
Сталін! Сталін! — це Правда й Любов.
Перемога у нас, перемога, —
і над нами вже сонце ізнов!

1944

* * *

Військо радянське в Берліні!
Радість у нашій країні!
Слава, як райдуг відграй.
Гордість мов парус напнута:
гадино люта, гадино люта,
тут тобі й край!

Військо радянське в Берліні!
Крила героїв орлині —
високо в хмарах аж ген!
Розцвіт наш в силі й умінні,
Цвіт в майорінні, цвіт в майорінні
тисяч знамен...

Військо радянське в Берліні!
Треба очистить от тліні
людство трудяще, весь світ.
Ми — як те чудо, як подив!
Дружба народів, дружба народів —
наш заповіт...

Військо радянське в Берліні!
Скільки у серці тепліні!
Сталіну дяка за все.
Зброя в нас грізна і строга:
нам перемога, нам перемога
щастя несе!

1945

ЗДОРОВ'ЯМ ПОВНИМ, НАСТОЯЩИМ ВІД НАС В ПРОСТОРИ ОДДАЄ...

НАДХОДИТЬ ЛІТО

Надходить літо,
чуєш-бо?— надходить літо,
мліє гай. Ріка струнка.
В садках додолі цвіт, додолі цвіт...
Рясніє небо. Дні вже не такі.
Повніє далина. І за повіткою
малина сивіє віями...
Повніє далина.

На призьбі дід старий —
як сон.
Кошлатить йому брови внук.
Гойдає вітер мак, і мак, і явори.
Син
у землю заступа встромив
і йде до хати. Тепло як!
Це десь за тиждень вже й жита
почнуть мов справжні зорювать.

Пережили і війни і біду,
визволили землю молоду
і поділили. Іще б останню
поділити — тоді вже й зовсім.

Тиша. Лиш на кутку і дзвязк і стук.
Проїде вулицею хтось. Тиша.
Це десь за тиждень вже й жита
почнуть мов справжні зорювать.

Електрику сусідне провело.
Пора б і нам? Заперечливо
хитає
головою дід.
Скрипить за хатою колодязь.
Дзвід
тремтить і труситься, от-от впаде.
Артезіанський буде в нас, не пропадем!
Хитає головою дід.
А над селом — пустун-літан
безжурно крильми креслить план.

Виходить з хати молодая
весела мати: де мій син?
Дитина ручками, дитина ніжками — який!
Напевно буде комсомолец — так?
І от воно вже на руках.
Забуло діда, всіх і все,
і мружить очі й груди ссе...
Надходить літо.

1924

ПОВІТРЯНИЙ ФЛОТ

...Дівчинка на призьбі:
ціпу-ціпу-ціпу!..
Собака на цепу.
Шумить щось у степу.

Біжить з города мати —
шумить щось у степу.
— Ой, світе мій, це ж буря!—
шумить щось у степу.

— Ні, мамо, то не буря,
читала я: то флот.—
Тремтить від жаху мати,
реве в кошарі скот...

А небо розкружляло
у кілька сот кругів,
а потім повернуло
і шум подаленів.
— шум даленів.—

1924

ПІСНЯ КУЗНІ

За Рибоцьким

Вие в печі, свист у горні.
Дим і смрад, і дим з огнем.
Непохитні, непоборні —
ми куем!
Молотами, молотками,
з передзвоном, блискавками
пісню кузні виграем,
виграваєм, виграєм!

Гей, не гнись, не журись!
Роби, рубай, розрубуй зруб!

Тягни, рівняй, намічуй шруб!
Гей, працюй! Не гуляй!
Подавай! Піднімай!
Стій-бо прямо, моложаво!
Сил не жалючі,— бий!
Бий!

З громом, реготом і дзвоном,
вільнодумнії уми,
з революцій відгомоном
в дружбі ми!
Чуєм, чуєм, хто нас кличе,
кличе серце робітниче.
Будем вольними людьми,
будем вольними людьми!

Гей, не гнись, не журись!
Роби, рубай, розрубуй зруб!
Тягни, рівняй, намічуй шруб!
Гей, працюй! Не гуляй!
Подавай! Піднімай!
Стій-бо прямо, моложаво!
Сил не жалючі,— бий!
Бий!

Виє в печі, свист у горні.
Дим і смрад, і дим з огнем.
Непохитні, непоборні —
ми куєм!
Що нам ворог? Будем битися!
Хай дзвенить залізо й криця!
Хай дзвенить, нехай дзвенить —
веселіше буде жить!

Гей, не гнись, не журись!
Роби, рубай, розрубуй зруб!
Тягни, рівняй, намічуй шруб!
Гей, працой! Не гуляй!
Подавай! Піднімай!
Стій-бо прямо, моложаво!
Сил не жалючи,— бий!
Бий!

1924

ПІСНЯ ПРО КІРОВА

Зелен сад-виноград,
славне місто Ленінград!
А які твої слова
про Сергія Кірова?

— Слава, честь більшовику,
що у місті у Баку
під єдине із знамен
кличе тюрк і вірмен!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Сланець, торф і метал,
Біломорський канал!
А які ж у вас слова
про Сергія Кірова?

— Слава, честь більшовику,
що на труднім на віку
був трибуном і бійцем —
з мужнім світлим лицем!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Зелен стан, красен стан,
славен краю Дагестан!
А які твої слова
про Сергія Кірова?

— Слава, честь більшовику,
що в своєму у полку
він прапора не схиляв,
нас від пана визволяв!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Нівабуд і Свірбуд,
ой, який прекрасний труд!
Все вдається, все біжить —
тільки б жити, тільки жити!

— Слава, честь більшовику,
що на труднім на віку
всі деталі розумів!
Стать улюбленим зумів!

Гей, червоне знамено,
ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

Ой, Нево, ой, ріка,
де ж життя більшовика?
Ворог в Кірова стріляв,
гад у партію ціляв!

— Поклянемося ж ізнов:
ми відплатимо за кров!
За бійця за сталінця
всіх поб'єм їх до кінця!

Гей, червоне знамено,
Ти від партії дано!
Раз ми разом, значить разом,
всі ми сходимось в одно.

1934

ПІСНЯ ТРАКТОРИСТКИ

Як Олеся Кулик тікала на курси 1930 р.

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Літом я робила в полі,
а як всніжило тіль-тіль,

я товаришок питала,
поступала ув артіль.

Ой, артіль, моя «Трояндо»,
маркізет, мадеполам!
Вишивала я узори
з тривогою пополам.

З тривогою — ой же смішно!—
з тривогою — ну й чудна!—
Тільки десь там загуркоче,
так і кинусь до вікна.

А воно й ніяк не смішно,
бо між наших вороних
повелися тії коні,
що вже знала я про них.

Не сінце вони смакують,
не траву і не овес,
а так ходять, як літають,
завертають в МТС.

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Тут моя упала голка,
вишитий узор ізблід...
Як не кинусь я в перерві —
та й собі скорій услід!

В МТС їх зустрічають,
сходяться керманичі,
друзями їх називають,
поплескують по плечі.

Я до трактора підходжу —
сонце ясне! світе мій!
Ой, як хочеться учитись,
щоб вести його самій!

Та пустіть же мене, мамо —
звідки в вас отее зло?
Я ж на курси трактористів
у Попівку, у село.

Мати кажуть: бога бійся!
Я кажу: чого це ви?
Доки будуть мене мучить
ваші рясни та церкви!

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Мати кажуть: і не думай!
Я кажу: все 'дно втечу!
Раз я вранці рано встала,
що й ніхто мене не чув.

У самій лише хустині,
у благодійнім пальтечку,
подалась я на Попівку
по веселому сніжку...

За Харківкою, за мостом,
у тумані, як вві сні,
доганяла я підводи —
не підводи, а пісні.

То виспівували хлопці —
високо ж та весело!..
Що, курсантів не впізнала?—
Ми в Попівку, у село.

Я дивлюсь — і аж не вірю —
все знайомі, все свої...
Сідай з нами, комсомолко,
та й поїдем, та й пої...

Дим-димок од машин,
мов дівочі літа...
Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та.

Миргородська МТС, 1933

ПІСНЯ ПІД ГАРМОНІЮ

Рута-м'ята да неприм'ята,
непрогорнутая трава.
Сюди вітер та туди вітер,
аж потоками обвіва.
Потоки, як токи,
руто, ой, рутó
ти ж у нас так пахнеш,
як ніхто, ніхто!

Повне літо да перелито,
медоцвітами нахиля.
Дощик бором та перебором,
перестрункуючи гілля.

Танцюючі тучі,
ви не при собі,—
нащо вам ронити
перли голубі?

Ось там ходить та вже підходить
трактористка на каблуках.
— Здрастуй, м'яго, сьогодні свято,
чого ж книжечка у руках?

— Парубочу хочу
пиху перекрити,
того в мене й книжка —
от тобі одвіт.

— Ну, та й кріпка ж, як тая скрипка,
ти, русявочко молода.

В мене мислі не те, щоб кислі,
нам злюбитися б не біда.

Не кисни, не висни,
діла не будé.

Все вперед та вище
жінка наша йде.

— Ей, юначе, ти п'яний наче,
не заглиблюєшся в життя.

Нам робити та врагів бити,
ще й учитися до пуття.

Не до речі речі
про твою любов.
Ударником станеш —
полюблю ізнов.

ІДЕМО З ВЕЛИКОЇ БАГАЧКИ

(Після ювілею кобзаря Ф. Д. Кушнерика)

В ніч таку, морозяну і строгу,
в небі зорі — наче вимиті, нові...
«Выхожу один я на дорогу»
все дзвенить у мене в голові.

Ідемо з Великої Багачки.
Сніг скрипить — на весь широкий світ!
Синьо так! Біжать собі конячки,
«И звезда с звездой говорит».

Враз передня вниз пішла підвода.
Міст заgrimкотів — це Псьол-ріка.
Кілометр — не більш до небозвода,
тільки ж він біжить собі й тіка.

Хай тіка в нічні свої алеї.
В тім же все й життя, щоб доганять.
На Кушнериковім ювілеї
нас було в Багачці двадцять п'ять.

Знову поле. Вітер в два весельця
нас погнав, як човна в синій млі...
Що й казати! Чудесно односельця
шанував народ у цім селі.

Радий я, що все оце побачив:
ах, яких в житті ще нам прикрас!
Лермонтову шлях — у тьмі маячив.
Нам же шлях — освітлений весь час.

«Выхожу один я на дорогу»—
в цих словах ой скільки гіркоти!
Ми ж співаєм сонцю перемогу,
сонечку, з яким нам легко йти!

Працювать — сумлінно та почеськи!
Заспівать — на весь широкий світ!
..Сніг скрипить. Вже близько он Яреськи,
«И звезда с звездой говорит».

1940

ПІСНЯ ПРО ХРЕЩАТИК

Люба сестронько, милий братіку,
попрацюємо на Хрещатику!—
Ви з того кінця, ми з цього кінця,
труд освітить нас, наче ті сонця!

Розбиратимем і носитимем,
пісню в серденьку колоситимем!—
Ви з того кінця, ми з цього кінця,
труд освітить нас, наче ті сонця!

Проклинаємо силу Змієву,
що подіяла рани Києву!
Ранам Києва є загоїни,
що червонії ж наші воїни.

Наші воїни та преславнії
за кордони йдуть, за державнії —
на Німеччину ще й назолову,
цілять німчика в саму голову.

Орда дикая в яму котиться,
нам у далечінь шлях золотиться.
Рости, дерево, течі, річенько,
усміхни, народ, своє личенько!

Вже в Москву ідуть за порадою
вся союзная влада з владою,—
влада з владою, роди з родами,
та щоб мир мирить між народами.

Будуть мир мирить, нас ізгадувать,
в Київ думкою та й заглядувать,
де з Ватутіним — з шаблею в руці —
німця били ми на Дніпрі-ріці...

Люба сестронько, милий братіку,
попрацюємо на Хрещатику!—
Ви з того кінця, ми з цього кінця,
труд освітить нас, наче ті сонця!

1944

І РОСТИ, І ДІЯТИ

І рости, і діяти нам треба
так, щоб аж гриміло з краю в край.
Угорі над нами — неба! неба!..
А кругом простори — хоч співай.

Вправо глянеш — там димлять заводи..
Вліво глянеш — ниви і поля..
А по нивах бронзові розводи,
бронзові, мусянжові здаля.

Ми встаєм із глибини, із низу,
і коріння наше — тільки ж у землі.
Жита! винограду! кок-сагізу!..
А на морі — вірні кораблі...

Ми встаєм з героїки — сім'єю,—
всі ж друзяки, всі товариші.
Золота!— не тільки під землею,—
золота!— у кожного в душі!

Ще не втихли в нас у серці болі,—
а в душі вже радість на порі:
і стрункі дівчата, як тополі,
й хлопці, й героїні-матері.

З війська повертаються додому
і батьки їх, і брати, й сини.
Дівчино,— дай руку молодому!
Мати,— свого сина ожени!

Наша знов оновиться країна,
наш народ продовжиться в роду.
Ніжками потупцяє дитина
по доріжці, по траві в саду...

Усмішка в народі розцвітає.
Кожен каже: й я свій труд несучу!
Відбудова!— труд переростає
у красу.

СЛОВО

Слово наше рідне!
Ти сьогодні зазвучало,
як початок, як начало,
як озброєння всім видне,
слово наше рідне!

То ж цвілась калина,
червоніла, достигала,
всьому світу заявляла:
я — країна Україна —
на горі калина!

А Вкраїни ж мова —
мов те сонце дзвінкотюче,
мов те золото котюче,
вся і давність і обнова —
українська мова.

Та раптом з Берліна
дикі орди налетіли,
Україну вбить хотіли
й нашу мову солов'їну —
дикуни з Берліна.

Слово ж наше рідне!
Ти німоті не далось,
озернилось, як колосся,
стало бойове і гідне —
слово наше рідне!

Ти в тяжкі хвилини
у підпіллі жить звикало,
проти німця закликало,
промовляло до людини —
і в тяжкі хвилини.

Гарне ж ти на вроду!
Бо ти єсть не всепрощення:
ти в боях пройшло хрещення —
слово мужнього народу,
що не дрого зроду.

Ми в тобі знаходим:
блиски гроз і цвіт задуми,
пісні дзвін, моральність думи,
ми в похід з тобою ходим —
все в тобі знаходим.

Розцвітай же, слово,
і в родині, і у школі,
й на заводі, і у полі
пречудесно, пречудово —
розцвітай же, слово!

Хай ізнов калина
червоніє, достигає,
всьому світу заявляє:
я — країна Україна —
на горі калина!

1945

ОКЕАН ПОВЕН

Наш народ — океан. Ми співаєм пеан.
Широчінь, глибина — аж од сплесків луна...
Тільки розгніви його — будеш ти на дні його,
будеш знать, як займає і яка з ним війна.

Океан повен! В глибині чудовен!
Скільки тії сили, синяви, краси!

Кораблі бродять, хвилі так і ходять:
все океану!— все віддаси!

Свято перемоги!— стали ми на ноги!
Многі і многі дивуються з нас:
звідки у нас соки! подвиги високі!
вороги ж ворожать, щоб народ погас.

Грізний, буремний! Наш народ недремний!
Правдою живе він, убиває тьму.
Світ переверне!— з дороги не зверне.
Слава могутньому! Слава йому!

Наш народ — океан. Ми співаєм пеан.
В нас Свободи земля, молоко, плід і мед.
Леніна і Сталіна думкою осяяна
путь наша вірна — все вперед, вперед...

Океан повен! В глибині чудовен!
Скільки тії сили, синяви, краси!
Кораблі бродять, хвилі так і ходять:
все океану!— все віддаси!

М и врятували Людство від навали!
М и сокрушили фашистську гиду!
В с в о ї й ми господі! Вороги насподі!
Грайте у сурми! Ударте у мідь!

Грізний, буремний! Наш народ недремний!
Правдою живе він, убиває тьму.
Світ переверне!— з дороги не зверне.
Слава могутньому! Слава йому!

ДО СВОЇХ ВИБОРЦІВ

Єсть на світі сонце, щастя,
рід живий і рідна хата,—
віриться, що все удасться,
пахне світ тоді, як м'ята.

Тільки ж — є ще вище диво,
в світі є ясніше сонце,
м'ята пахне більш правдиво
й сам стаєш, як те віконце...

Що ж є краще м'яти-рути?
Що рідніш од свого роду?—
Краще і рідніш — це бути
посланцем свого народу.

Що тепліш, як пташки перце?
Вище хто від сонця гріє?—
Ах, тепліш — це людське серце,
що ніколи не старіє.

А ясніш од сонця — Сталін,
батько Правди, Сили й Змоги.
Він одкрив нам творчі далі,
він привів до перемоги.

Серце ж наше — юне зроду.
Всі ми з ним роботу множим.
Хочу бути й я похожим
на найкращих із народу.

Ще зима — а вже полями
чути провесінь здорову...
Ми зібралися із вами
на хорошу розмову.

На хорошу та багату:—
названий народом знов я!
Хай добро йде в нашу хату,
щастя, сила і здоров'я!

Названий всіма я вами
кандидатом в депутати.
Не словами, а ділами
буду вам я звітувати,

виявлять себе правдиво,
як слугу свого народу,
ставить прямо те, що криво,
не боятись ходу-броду.

Ворога — судити владно!
Діло брать, щоб аж сміялось...
Щоб життя в нас виноградно
і пшенично наповнялось.

Щоб було мені в с е видно,
так, як тут ось на долоні,
всенародне знать; як рідне,
в міжнародне йти у броні.

Головне ж: робити чесно,
гострим бути скрізь і пильним.
Скрізь на світі жить чудесно
між таким народом сильним!

Наш народ відкинув звіра,
знищив, розтрощив фашиста.
Світла в нього в себе віра.
Ще й ідея дружби чиста!

Наші воїни червоні —
славні, славні у всім світі!
Самольоти, коні в броні —
в одну грізну силу злиті.

Це ж таку в нас силу чути,
як ніколи ще ізроду!
Ах, яка ж то гордість бути
посланцем свого народу!

Що стрункіше від тополі?
Що є глибше океана?
Що ніжніше від красолі,
що на ній горять рум'яна?

А стрункіш — закони творчі.
А ніжніш — душа людини.
Глибше всього — животворчі
Конституції глибини.

Що міцніше від цементу?
Що ласкавіш, як ті квіти?
Що — зруйноване дощенту
має силу відновити?

Від цементу більша сила —
дружба сталінських народів.
А патріотизму сила
може все у нас — на подив!

Вам подяка за довір'я!
В серці в мене блиском слави
блискотить, як те сузір'я,
основний закон держави.

І сьогоднішньої стрічі
я ніколи не забуду!
Прямо Вам дивлюся в вічі
і кажу: служити буду!

Хай живе наш рідний Сталін,
батько Правди, Сили й Змоги,
що відкрив нам творчі далі,
що привів до перемоги!

1946

ЗБУДЖЕННЯ ВЕСНИ

Вийшли вранці ми.
Дивне місто проти сонця!
Всі взолочено віконця...
Ні, такої ще зими
не стрічали ми.

Проти сонця дим,
проти зимнього патлатий,
що з труби зверта від хати
й понад садом молодим
тане, тане дим...

Ох, яка ж краса!
Сад увесь убрався в іній,
проти сонця він — як синій.
Гілля до землі звиса,—
дим же в небеса...

З нами ж і вона.
Любиш?— хай вже буду знать я!

Вітер роздуває плаття...
А оглянеться вона —
мов налле вина...

Діти в школу йдуть.
Вслід вона їм поглядає.
Дівчина ж — а відчуває,
що й її так вийдуть в путь,
світло понесуть.

Сухо сніг скрипить.
Сніг співа на різні гами:
вороги вже під ногами!
Німців он ведуть робить...
Нам і жити й жити!

Ідемо! В нас сила воль!
Обганяють нас трамваї.
Мов застигли водограї —
ряд розхилених тополь...
Сонце! — де ж пароль?

Ось! — відповіда.
Йї силе в очі нам проміння..
Скрізь — розкидане каміння..
Стій! — спинилася хода.
Цегла. Бруд. Вода.

То дарма, що хлам!
Ми ж прийшли його копати,
заступи взяли й лопати,
щоб будинкам-кістякам
лад давати нам.

Це ж після війни
рани ми свої лікуєм.
Ще мільйон віків звікуєм!
Сонце! нам у кров хлюпни
збудження весни!

Збудження ж таке,—
що ми й небо перекинем!
В труд енергією ринем!
В нас-бо серце неламке,—
ми кричим таке:

Гей ви, павуки!
Як вам там у Нюрнберзі?
Вже ж у смерті ви на черзі.
Що — взяли нас? Хробаки!
кандидати на... гаки.

Гей ви, дріботінь!
Нас ви знищити хотіли?
Та самі ж промиготіли
так, як тої тіні тінь..
Ось вам край хотінь.

Ось вам тихий порт.
Тільки обрубують троса —
не врятує й Барбаросса,
ані Фрідріх, ані чорт,—
викинуть за борт.

Це кричали ми..
Потім — почали ще й пісні:
згиньте, сили ненависні!
...Ні, такої ще зими
не стрічали ми.

Так! Життя іде
твердо в нашому законі.
«Запрягайте, хлопці, коні»
лине в небо молоде:
військо наше йде.

А через квартал
раптом вибухом труснуло,
димом небо сполохнуло
й понесло навперевал
аж на Княжий Вал...

І важка стіна
знехотя тут завалилась,
курявою вся обкрилась...
Це в нове вже борозна —
кожен з нас тут зна.

Це ж своє добро
чистимо від бруду й глею.
Все збудуєм! Під землею
гулко вглибиться метро,
а над ним — Дніпро...

Та чи любиш ти?
Наші ж тут, кохана, діти
будуть бігати і радіти,
на новом у вже ростити,
а із ними й ти.

Що, хіба не так?
Любиш? — хай вже буду знати я!
Вітер роздуває плаття...
А вона сміється так,
як на сонці мак...

Проти сонця дим,
проти зимнього патлатий,
золотисто-рудуватий,—
понад світом молодим
тане, тане дим...

1946

НА СПІВАНЦІ

Ось на співанку прийшов я.
Пісні хочеться, квітók.
Пісня — це ж саме здоров'я.
...Хор співає вчительок.

Чую в звуках: сонце! далі!
А у серці — мов клинок.
Ой, чого ж це я в печалі?
...Хор співає вчительок.

Очі, очі, ніжні плечі,
стьонжки в косах випускні.
Синій вечір, добрий вечір,
літній вечір у вікні...

Хор співає: рано-рано
та калинонька цвіте...
Ах, якеє у сопрано
меццо-форте золоте!

Так же й ти колись любила
в хорі з о л о т о м звучать.
О, за що тебе убила
лютая німецька гадь?

Хор співає: да дубова
скриня в нас — добра докідь.
Ах, яка глибінь альтова —
наче в озері блакить!

Так же й ти співала в ньеньки
про озера голубі.
Діточок твоїх маленьких
німці вбили при тобі!

О, прокляття проклятушим —
за нелюдність, за зло!
Наш народ встає ще дужчим,
тільки ж: жертв яких було!..

Ти — донька мого брата,
ще б цвісти тобі й рости...
Ти ж могилою узята —
і невже не встанеш ти?

І не встанеш, не всміхнешся,
не піднімеш чорних вій?
І до учнів не озвешся
в рідній школі у своїй?

Олю, Олю, — чуеш? — свято!
Вже ж ми вільні! Сонця блиск!
Гідрі голову утято,
зник фашистський чорний тиск.

Ти поглянь на Україну —
розростаються сади!..
Розбуди Тамару й Ніну
і за ручки приведи.

Пійдем там, де три тополі,
сядем там, де все жита...
В озері, як образ волі,
біла хмарка проліта...

Ви, жита, ви, трави зельні,—
що ви шепчете мені?
(...В хорі квінти паралельні,
мов плуги на цілині).

— Шепчемо, що ми вродили
перемоги урожай.
Сили в нас, багато сили —
тільки, сонце, приходжай!

Оля каже:— Перемога —
це ж бо сила наших душ!
А душа ж буває строга —
тільки ти її поруш...

Я сама себе не взнала,
як при знищенні села
враз фашиста зарубала,
хоч і смерть свою взяла.

А таких, як я, багато,—
поміж них і вчителі.
Знали ми, що буде свято,
буде на своїй землі!

Чули ж ми, як коні в броні
стугонять десь по землі...
То йдуть воїни червоні,—
Сталін на чолі!

А тепер зате: дубова
скриня в нас — добра докідь,
рідна школа, рідна мова
й славу зично грає мідь.

В Сан-Франціско засвітилась,
як ракета, наша міць!
Глянь: Японія схилилась
ниць...

Змовкла. Перейшла хвилина.
Й заспівали тут вони —
Оля і Тамара й Ніна
про Дніпро і про лани.

Ох, які ж вони співочі!
Скільки щастя в молодих!
Мов озера, їхні очі —
все б дивився я у них...

Очі, очі, ніжні плечі,
стьонжки в косах випускні.
Синій вечір, добрий вечір,
літній вечір у вікні...

Що це! Де я! Не у полі?
І ні жита, ні квіток?
...«Ой у полі три тополі»,—
хор співає вчительок.

Я шепчу: а жертви! жертви!—
Та життя торка в висок:
...«Нас не вбити, не пожерти!»—
хор співає вчительок.

МІЙ ТРАВНЮ ЗОЛОТИЙ

Мій травню золотий, зелений травню!
Ми знов свою почули силу давню!
    Ми знов у музиці, металі й житі.
    Хай в'януть недруги лихі.
    Ой, скільки шелесту у світі!—
    ми все те чуем — не глухі...

Так вдармо піснею! Торкнем бандуру!
Хвала герою, воїну, буй-туру!
    А ще хвала усім трудящим!
    В нас сонце є! І Сталін є!
    Здоров'ям повним, настоящим
    від нас в простори оддає...

Мій травню трепетний, прозорий зверху!
Ти повен бистроплину, звуку й шерху...
    Ступаєш м'яко, легко, струнко,
    погладиш квітоньці пушок...
    В лісах, як в коридорах, лунко
    від співу й гомону пташок...

Над річкою в вуалі вже вербичка...
Ось теплий вітер — мов дитини щічка...
    Пливають човни, блищать весельця...
    А в лузі — мов хто кожду мить
    перестеляє перестельця —
    червонить, синить, зеленить...

І ми так мінимось, і ми зростаєм.
Щитом в руці ми високо вихаєм.
    Яке вихання — колихання!
    В нас розцвіту передчуття.
    Кругом — могутнее дихання
    нового творчого життя.

треба нам ламати звичку,
почувати молодіш.

Хай несе нас легкокрилля
вгору, ввись, височину...
Ми ще більш дамо вугілля,
труд напружим, як струну.

Все вперед в труді-окрасі,
все вперед життя іде.
Скрізь у нас, як на Донбасі,
покоління молоде.

1947

ДО ЗЕМЛІ ДОНБАСЬКОЇ

Задимлена ти — а яка ж ясноока!
До тебе я, земле, так радо іду!
Десь отут ще сліди Олександра Блока,
що вугіль твій славив, і сіль, і руду.

Ах, у Блокові дні ти ще снила, як хаща:
чи ж до тебе там царській Росії було?
А зараз — найвища ти, зараз найкраща:
здоров'ям-зростанням тебе поняло.

В зростанні ж ніхто-бо тебе не обмежив:—
хай сонце радянське згори огріва.
З якою увагою Ленін стежив,
щоб дужа ти, земле, була і жива!

А геній Сталіна,— завше ж витає
над тобою він, земле моя молода.

...Єсть країни іще, де не дуже світає,—
як сіль їм в око радянська руда.

Мов ніж їм в серце — люди могутні,
люди незламні, герої, творці.
Та що нам країни! Сили самобутні
у нашій-бо вірній, у нашій руці.

Що нам країн тих людці хитромудрі!
Ось зараз хоча б... як говорять про мир —
в них і голос у пудрі, й манери у пудрі,
а в серці на нас клекоче вир...

Хай клекоче — мо' й на смерть їх самих
доклекоче.
А ми... та щастя ж ти нам, зоре,—зірко, щастя!
Наш люд і рости й творити хоче —
і він буде творить, і він буде рости!

І ти, як високої творчості вїяв,
ти, земле моя, на весь світ гомони,
щоб на ворога дух наш впливав і діяв,
щоб смирними, тихшими стали вони.

Гомони, дзвени, перегукуйсь з Уралом,
вогнем гогочи, заражай життям.
Не зайвим-бо єсть: під твоїм забралом
на всі сторони світу дивитися нам.

О, які ми зведем новії споруди!
О, як ми зростем ворогам на біду!
Хай глибоко дихають наші груди —
любимо ж землю свою молоду!

ДО РАДЯНСЬКОЇ МОЛОДІ

Радянська молодь! Ти ж є чисте,
ціннюще наше, золоте!
Невтомне серце ти вогнисте,
ще й войовниче як на те!

Безсмертне Леніна учення —
яка це мудрість, глибина!
Безсмертне Сталіна учення —
вглибляйся, молодь, аж до дна!

Сучасним ти гориш. Голубиш
ідею здійснення мети.
Ти рух вперед безумно любиш,
ти любиш до кінця іти,—

торкнутись пальцями, відчутти,
і точно знать: чому й чого?
Луною в світі хочеш чути
звучання голосу свого.

Ну ясно, лорду солдафону
ти ненависне (згинь, старе!),—
зате ж бо молодь закордону
тебе за приклад вже бере.

Ти відрізняєш: любих, старших
від дряхлих, тих, що кожду мить
у пухлих тонах патріарших
все хочуть по-старому вчить.

Та в нас до справи виховання
таким дороги вже нема.
...Чи є сильніш од відчування,
що ти є молодість сама,—

що ти тримаєш себе строго
(геройства дух тебе несе),
що, як в Олега Кошового,
в і т ч и з н а в тебе над усе,—

що ти ніяк перед грозою
не впав би духом, не пожовк,
бо знав Космодем'янську Зою,
бо знав ти Лялю Убийвовк!

А Чайкіна як вмерла Ліза!
А як Матросов Олександр!
Виковуй волю із заліза,
душа ж — хай буде олеандр...

Безсмертне Леніна учення —
яка це мудрість, глибина!
Безсмертне Сталіна учення —
вглибляйся, молодь, аж до дна!

Як в воду корабля врізання —
в життя врізання ж і твоє.
В роботі прагнеш ти дерзання,
працюєш, скільки сил стає.

Ти вся в напруженні, у зборі,
н о в о г о думка все шука.
Ти від роботи у конторі
пересідаєш до станка.

В труді — подвійні в тебе норми.
і мало днів тобі й ночей,
щоб відшукать новії форми
коло мартенівських печей.

Ти метод швидкісних проходжень
вперед на шахтах шлеш вдогонь.
Чужа ти, молодь, розхолоджень!
Гаряча ти, як той вогонь!

Твоєму кожному почину
розкрито двері — йди! твори!
Прослав ділами Батьківщину,
про нас на всесвіт говори.

Не визнаєм сліпої долі:
самі будуем ми життя.
Твоя сім'я у комсомолі —
тож зрілим будь, а не дитям.

Щоб мати волю вогневицьку —
вдивляйся поглядом своїм
у Партію ти більшовицьку,
у всю історію її.

Один лиш блиск твоєму зору —
і ти гориш... уже! уже!
Любив тебе Ілліч бадьору.
Як батько ж — Сталін береже.

Безсмертне Леніна учення —
яка це мудрість, глибина!
Безсмертне Сталіна учення —
вглибляйся, молодь, аж до дна!

1947

З М І С Т

Стор.

Партія веде	5
Сталін нехай славиться!	
Пісня про Сталіна	9
Сталін на фронті (Із колективної поеми)	10
За Сталіна подам свій голос	14
Сад зелений	16
Світи, наше сонце.	17
Розцвітаймо піснею...	18
О, земле, велетнів роди!	
Вітер	19
Сійте...	20
І буде так	21
Як упав же він...	21
На майдані	22
Я знаю	23
Листи до поета, I—III	23
Псалом залізу, I—IV	25
Плюсклим пророкам	28
Ронделі, I-II, ...	29
Із циклу «В космічному оркестрі», VI	30
Вулиця Кузнечна. Захід, I-II	31
Великим брехунам	33
За всіх скажу...	34
Вітер з України	35

Плач Ярославни, I-II	37
І од царів, і од вельмож	40

Дружбою ми здружені

Пісня молодості	42
Країна героїв	44
Чуття єдиної родини	45
Зелен-золот	47
Перше в історії	48
Моїм виборцям	49
Привітання Джамбулу	51
На одержання ордена	53
Ганнусенька із Західної України	55
Рум'яна та руса	56
В українському місті Львові	58
Живи, живи, красуйся	59
Федькович у повстанця Кобилиці	60
Тобі, народе любий мій	65
Грузії	67
Правдивим будь...	69
Саратов	70
Будь здорова, Закарпатська Україно!	71
Болгарському народові	73
Море говорить	74
Москва	77
Могутність нам дана	79

Роздушимо, роздаavimo того, хто посягне на нас

В ім'я людей	81
Пісня про Котовського	82
Із циклу «В космічному оркестрі», X	84
Відповідь землякам	86
Ходить Фауст...	87
Комсомолія	88
Воля непреложна	90
Фелікс Дзержинський	93
Горький	95
Могутня Москва	96

Перемога у нас, перемога,— і над
нами вже сонце ізнов...

Ми йдемо на бій.	99
Як Сталін нас кликав до бою.	100
За землю радянську	102
Тебе ми знищим — чорт з тобою.	110
Він не сказав ні слова.	115
Пісня про Зою Космодем'янську.	117
Люба Земська.	118
Фашистській Німеччині.	122
Мій народ.	124
Україна засяє, оживе	126
Українському народові.	128
Відповідь бійцям на фронт.	130
Похорон друга.	132
Гроза	142
Я утверждаюсь	146
Герої Дніпра	148
Київ	153
Наша слава	155
Військо радянське в Берліні.	156

Здоров'ям повним, настоящим від нас
в простори оддає...

Надходить літо	158
Повітряний флот	159
Пісня кузні	160
Пісня про Кірова	162
Пісня трактористки	164
Пісня під гармонію	167
Ідемо з Великої Багачки	169
Пісня про Хрещатик	170
І рости, і діяти	171
Слово	173
Океан повен	174
До своїх виборців	176
Збудження весни	179
На співанці	183

	Стор.
Мій травню золотий . . .	. 187
Пісня про Миколу Лукичова	. 188
До землі донбаської . . .	. 189
До радянської молоді . . .	. 191

Редактор М. Терещенко
Техредактор О. Яхніс
Художник В. Хоменко
Коректор Г. Ткаченко

ПАВЛО ТЫЧИНА. И ТРУДИТЬСЯ, И РАСТИ.

(На украинском языке.)

БФ 00369. Здано на виробництво 3/IX. 1948 р. Підписано до друку
3/II. 1949 р. Друк. арк. 6,25. Обл. вид. арк. 7,98. Формат паперу
70×92/32. Зам. 2145 Тираж 10000.

Книжкова ф-ка Одесса, Стурдзовський з.в., 5.

